

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ CİNSİYET KALIP
YARGILARININ ÖĞRETMEN CİNSİYETİNE GÖRE İNCELENMESİ**

Mehmet Fatih Şeyran

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EKİM, 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşulu ile tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mehmet Fatih
Soyadı : ŞEYRAN
Bölümü : Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı
İmza :
Teslim tarihi : / / 2022

TEZİN

Türkçe Adı: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Cinsiyet Kalıp Yargılarının Öğretmen Cinsiyetine Göre İncelenmesi

İngilizce Adı: Study of Gender Stereotypes in Preschool Children According to the Teacher Gender

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim./...../2022

Yazar Adı Soyadı : Mehmet Fatih şEYRAN

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Mehmet Fatih Şeyran tarafından hazırlanan “Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının öğretmen cinsiyetine göre incelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı alanında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN

(Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Başkan: Prof. Dr. Ümit DENİZ

(Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Özlem OKYAY

(Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi : 20/10/2022

Bu tezin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

Değerli Eşim Nisa ve kızlarıma..

TEŞEKKÜR

Tez konusunun seçimi, planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesinde değerli bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, motivasyonumun düştüğü her anda beni yüreklendirerek destekleyen, olumlu eleştirileri ile her konuda bana farklı bakış açıları kazandırmayı sağlayan değerli hocam Sn. Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN'a üzerimdeki emekleri için çok teşekkür ederim. Araştırmada kullandığım toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ölçeğini benimle paylaşan Dr. Nihal ŞIVGIN'a ve ölçeğin uygulanması konusunda desteklerini esirgemeyen Sn. Prof. Dr. Ümit DENİZ'e teşekkürlerimi sunarım. Araştırma sürecimin ölçme ve değerlendirme bölümlerinde, veri analizinde yaptığı yardımlarla katkı sağlayan kıymetli hocam Öğr. Gör. Dr. Deniz YILDIRIM'a teşekkürleri bir borç bilirim.

Uygulama esnasında yardım ve desteklerini gösteren değerli Toki Şehit Hakan Can Anaokulu İdarecileri ve Öğretmenlerine, çalışmaya katılan tüm çocuklarımıza ve kıymetli ailelerine teşekkür ederim.

Son olarak yüksek lisans sürecimde büyük özveri göstererek bana her daim destek olan değerli aileme, özellikle varlığıyla bana güç veren canım babam Cengiz ŞEYRAN ve kıymetli annem Kadriye ŞEYRAN'a, süreç içerisinde gösterdiği sabır ve anlayış ile hayatımı kolaylaştıran sevgili eşim Nisa ile her daim gurur duyduğum canım kızlarım Zeynep Buse ve Meryem Defne'ye destekleri için sonsuz teşekkürler.

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ CİNSİYET KALIP
YARGILARININ ÖĞRETMEN CİNSİYETİNE GÖRE İNCELENMESİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet Fatih Şeyran
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ekim, 2022

ÖZ

Bu çalışma, okul öncesi çocukların cinsiyet kalıp yargılarının, öğretmen cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklem yöntemiyle belirlenen çalışma grubuna Ankara ili Gölbaşı ilçesinde iki farklı anaokuluna 2020-2021 ve 2021-2022 eğitim öğretim yıllarında iki yıl süreyle devam eden 60-72 ay grubu çocuklar dahil edilmiştir. Buna göre kadın ve erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan 49’ar çocuktan oluşan aynı yaş grubu (altı yaş) toplam 98 çocuk ve ebeveynleri çalışmaya katılmıştır. Verilerin toplanmasında; araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu ve Şıvgın (2015) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı kullanılmış; toplanan veriler, bilgisayar ortamında SPSS istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde; ilişkisiz örneklem için t testi, ikiden fazla bağımsız grup arasındaki verilerin karşılaştırılmasında ise iki faktörlü ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; erkek öğretmenlerden eğitim alan çocukların cinsiyet kalıp yargılarının kadın öğretmenlerden eğitim alan çocuklara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Erkek öğretmen grubunda bulunan erkek ve kız çocukların aldıkları puanların, kadın öğretmen grubundaki her iki cinsiyetteki çocukların puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışma grubunu oluşturan çocukların mesleklere yönelik cinsiyet algıları öğretmen cinsiyetine göre farklılık gösterirken, çocukların cinsiyet kalıp yargı puanlarının kendi cinsiyetlerine ve anne çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çalışma sonunda, araştırmacılara, öğretmenlere ve ebeveynlere yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Cinsiyet kalıp yargıları, Okul öncesi öğretmeni, Toplumsal cinsiyet
Sayfa Sayısı : xv + 81
Danışman : Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN

**STUDY OF GENDER STEREOTYPES IN PRESCHOOL CHILDREN
ACCORDING TO THE TEACHER GENDER
(M.S. Thesis)**

Mehmet Fatih Şeyran

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES

October, 2022

ABSTRACT

This study was conducted to examine whether the gender stereotypes of preschool children differ according to the gender of their teachers. The descriptive survey model, which is one of the quantitative methods, was used in this research. The study group determined by the convenience sampling method included same age children who went to two different kindergartens in Gölbaşı district in Ankara during the 2020-2021 and 2021-2022 educational years. Accordingly, a total of 98 children aged six years, 49 of whom were educated by male and other 49 children educated by female pre-school teachers, and their parents participated in the study. Demographic Information Collection Form prepared by the researcher and Gender Stereotypes Measurement Tool developed by Şıvgın (2015) were used as data collection tools. The collected data were analyzed by using the SPSS statistical software. T-test was applied for analyzing the data of unrelated samples, and the two-factor ANOVA test was applied to compare data between more than two independent groups. At the end of the research; It was observed that the gender stereotypes of the children who educated by male teachers are lower than those educated by female teachers. It was determined that the scores of boys and girls in the male teacher group were higher than the scores of both genders in the female teacher group. While the gender perceptions of the children in the study group towards the professions differed according to the gender of the teachers, it was determined that the gender stereotype scores of the children did not show a significant difference according to their gender and the working status of the mother. At the end of the study, recommendations were developed for researchers, teachers and parents as a conclusion.

Keywords : Gender stereotypes, Prescool teacher, Social gender
Page Number : xv + 81
Supervisor : Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Sınırlılıklar.....	9
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE	10

2.1. Genel Kavramlar.....	10
2.2. Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim.....	14
2.3. Cinsiyet Rollerine İlişkin Kuramlar	15
2.3.1. Bilişsel Gelişim Kuramı	16
2.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	17
2.3.3. Psikanalitik Kuram	18
2.3.4. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	19
2.4. Toplumsal Cinsiyetin Çocuk Gelişimine Etkisi.....	20
2.5. Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Kalıp Yargıları	21
2.6. Cinsiyet Rollerini	24
2.7. Rol Model Olarak Öğretmen	25
2.8. Türkiye’de Okul Öncesi Öğretmenliği Mesleğinin Gelişimi	30
BÖLÜM III	33
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	33
3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	33
3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	38
BÖLÜM IV	42
YÖNTEM.....	42
4.1. Araştırmanın Modeli	42
4.2. Çalışma Grubu	42
4.3. Veri Toplama Araçları	45
4.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	45
4.3.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı	45
4.4. Verilerin Toplanması.....	46
4.5. Verilerin Analizi	46

BÖLÜM V	48
BULGULAR VE TARTIŞMA	48
BÖLÜM VI	58
SONUÇ VE ÖNERİLER	59
6.1. Sonuç	59
6.2. Öneriler	61
KAYNAKLAR.....	63
EKLER	75
Ek 1. Etik Komisyon İzni.....	76
Ek 2. Araştırma İzni	77
Ek 3. Veli Onam Formu.....	78
Ek 4. Demografik Bilgi Toplama Formu	79
Ek 5. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracından Madde Örnekleri...	81

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye'deki Anaokulu ve Öğretmen Sayıları ile İlgili İstatistikî Bilgiler.....	32
Tablo 2. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı	43
Tablo 3. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Ebeveynlerinin Demografik Özellikleri ...	44
Tablo 4. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları.....	48
Tablo 5. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının Kendi Cinsiyetlerine Göre t Testi Sonuçları.....	50
Tablo 6. Öğretmen ve Çocuk Cinsiyetine Göre Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	51
Tablo 7. Öğretmen ve Çocuk Cinsiyetine Göre Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	52
Tablo 8. Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının Anne Çalışma Durumuna Göre t Testi Sonuçları.....	54
Tablo 9. Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Ölçeğinin Meslekler Boyutunda Yer Alan Maddelere Verdikleri Cevaplar	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.* Çalışmaya katılan çocukların cinsiyet kalıp yargıları ölçeğine verdikleri cevapların frekans dağılım grafiği 47
- Şekil 2.* Çocukların ölçüm sonunda elde edilen cinsiyet kalıp yargı puanları 53

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Okul öncesi dönem; çocukların gelişimlerinin en üst seviyede olduğu dönem olmasının yanı sıra kişiliklerinin, yeteneklerinin ve hayata bakışlarının şekillendiği, tüm gelişim alanlarında öğrenme düzeylerinin en hızlı olduğu zaman aralığını kapsar. Çocuğun yaşamının temelini oluşturan bu dönemde, aile ve okul öncesi eğitim kurumları vasıtasıyla temel alışkanlıklar kazandırılırken, çeşitli deneyimlerle sosyalleşerek yetenekleri gelişen çocuğun pek çok yeni kavram ve olguyu tanıması beklenir (Deniz, 2012).

Sıfır-altı yaş aralığındaki bu kritik dönemde çocukların öğrendiği en temel olgulardan birisi de toplumsal cinsiyet rolleridir. Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumun belirli cinsiyetteki üyelerine uygun bulunan davranış ve sorumluluklar ile sosyal olarak paylaşılan beklentilerin toplamını ifade eder. Bu dönemde çocuklar evlerinde aileleri, okullarında ise akranları ve öğretmenleri ile etkileşime girerek, karşılaşılan cinsiyetçi öğeler vasıtasıyla toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarla tanışır. Böylelikle kendi cinsiyetlerine uygun olan davranışları öğrenirler. Tüm bu öğrenme sürecinde; içinde bulunulan kültürün, toplumun, ailelerin, okul ortamının ve kitle iletişim araçlarının büyük bir etkisi vardır. Ayrıca okulda her gün birlikte olduğu yetişkin modeli olarak öğretmen de çocuk üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Fuller (2010)'a göre okullarda eğitim gören kız ve erkek çocukların cinsiyet davranışları ve kalıp yargılarının oluşmasında öğretmenlerinin etkisi yüksektir. Bu noktada öğretmenin cinsiyeti ve bu cinsiyete ait rollerin çocuğun üzerinde etkisi önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı da okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının nasıl olduğu ve kalıp yargıların öğretmen cinsiyetine göre farklılaşıp, farklılaşmadığını araştırmaktır. Bu çerçevede giriş bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar, varsayımlar ve tanımlar bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Okul öncesi eğitim, bir çocuğun doğumundan itibaren zorunlu eğitim öğretim dönemine kadar uzanan ilk temel öğretilerinin olduğu sıfır-altı yaş aralığını kapsar. Çocuğun gelişimsel özellikleri, bireysel farklılıkları, yetenek ve ilgi alanları özelinde bilişsel, fiziksel, dilsel, duygusal, sosyal yönden sağlıklı bir şekilde gelişimlerini sağlayarak olumlu karakter oluşumunun temellerinin atıldığı bu süreç, insan yaşamında gelişimin en hızlı olduğu dönem olması sebebiyle kritik bir dönemdir.

Çocuklar erken yaşta cinsiyete özgü ilgi ve davranışlar sergilemeye başlarlar. Özellikle okul öncesi dönem çocukları; oynadıkları oyuncakları, giydikleri kıyafetleri, izledikleri çizgi filmleri, meslekleri, renkleri, davranışları, tercihleri ve kişilik özelliklerini cinsiyetlerine uygun düşüp düşmediği yönünde değerlendirip, bunu toplumun kendi cinsiyetlerinden beklendiği şekilde sergileyebilmektedirler. Bu bağlamda çocuğun çevresinden gelen olumlu ve olumsuz geri bildirimler önem kazanmaktadır. Çocuk, ait olduğu cinsiyete uygun davranış gerçekleştirdiğinde sosyal çevresi bunu onaylarken, cinsiyetine uygun düşmeyen bir davranış gerçekleştirdiğinde bu davranışı onaylanmaz ve eleştirilebilir. Henüz okul öncesi dönemde öğrenilen bu roller; çocukların duygu ve düşüncelerini yansıtmada, sosyal çevresi ile iletişimlerinde ve ileride yapacakları meslek seçimlerinde kendisini gösterebilmektedir (Dökmen, 2004).

Çocuğun düşünsel temellerini, duygusal ve davranışsal özelliklerini geliştirdiği bu dönemde gelişim sürecine destek olan en önemli etkenler ebeveynler ile birlikte okul öncesi eğitim kurumları ve öğretmenleridir (MEB, 2016). Bu süreç içerisinde eğitim öğretim dönemine hazırlanırken aynı zamanda toplumsal hayat düzenine alıştıran çocuklar için anne-babalar ile birlikte okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin rehberliği büyük önem taşımaktadır.

Öğretmenin inanç ve yaklaşımı, hayata bakışı, mesleki becerileri ile eğitim verdiği çocuğun gelişim alanlarına uygun donanımda olması en az öğrenim düzeyine uygun bir programın olması kadar etkilidir (Deniz & Yıldız, 2018). Dolayısıyla öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri de, çocukları, tutum ve davranışları üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileyebilir (Silman, Bozcan & Koran, 2019).

Erden (2005), okul öncesi dönemi, çocuğun cinsel kimliğinin gelişmesinde en kritik dönemlerinden biri olarak tanımlamaktadır. Bu dönemde çocuklar sosyal çevrelerini gözlemleyerek kendilerine uygun cinsiyet rollerini araştırmaya başlar. İki yaşından itibaren

ise kadın ya da erkek cinsiyetine ait olduklarına dair bir görüş edinebilirler. Bununla birlikte çocukta oluşmaya başlayan cinsiyet rollerinin, kalıp yargılar ve cinsiyete bağlı eşitsizlik sebebiyle bütün hayatını etkileyebilecek bir cinsiyet algısına dönüşmesi mümkündür (Bayramoğlu, 2015). Toplumsal anlamda cinsiyet eşitliğinin sağlanması için özellikle okul öncesi çocukların daha yüksek bir bilinçle yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda ailelere ve okul öncesi öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir. Cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların azaltılmasında öğretmenin rehberliği, çocukların yeni bir bakış açısı edinmelerinde kritik bir öneme sahiptir (Alan, Ertac & Mumcu, 2018).

Gelişimsel olarak okul öncesi dönem çocuklarının çevrelerinde bulunan yetişkinler tarafından yönlendirilmeye açık oldukları bilinmektedir. Ancak davranış ve ön yargı oluşumlarında en katı oldukları dönem yine beş-altı yaş dönemidir. Toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar oluşuktan sonra ortadan kaldırmak daha da zor olacağından, erken yaşlardan itibaren okul öncesi eğitim kurumları ve öğretmenlerin doğru model olma ve yönlendirmesi ile mevcut kalıp yargıların en aza indirilmesi mümkündür. Bu bağlamda çoğunluğunu kadınların oluşturduğu okul öncesi öğretmenliği mesleğinde erkek öğretmenlerin sayılarının artırılması ve okul ortamında oluşturulacak cinsel eşitlik ortamı önem kazanmaktadır (Mills, Martino & Lingard, 2004; Sumsion, 2005).

Bronfenbrenner ve Morris (2006), okulları çocukların hayatında aileden sonra gelen en önemli gelişimsel sistem olarak tanımlar. Okullar, çocukların doğup, büyüdüğü ve kendilerini güvende hissettikleri aile ortamından çıktıktan sonra dış dünyaya ve sosyal çevreye ilk katıldıkları yer olması sebebiyle çocukların hayatında önemli bir yere sahiptir (Akman, Baydemir & Akyol, 2011; Erkan, 2011).

Çocukların eğitim hayatına ilk adımlarını attıkları okul öncesi eğitim kurumları, oluşturduğu güçlü ortamlarla çocukların cinsiyet rollerine yönelik algılarında olumlu ya da olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Okul öncesi eğitimin çocuğun gelişimindeki yeri ve önemi dikkate alındığında, çocuğun bir eğitim yılı boyunca birlikte olacağı ilk öğretmeni ön plana çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar bir eğitim kurumu ne kadar donanımlı olursa olsun, nitelikli eğitimin temel belirleyicisinin öğretmenin mesleki bilgi, becerisi ve kişilik özellikleri olduğunu ortaya koymaktadır (Atteberry, Loeb & Wyckoff, 2015; Palardy & Rumberger, 2008).

Türkiye’de ve diğer ülkelerde okul öncesi öğretmenliği mesleğinin büyük çoğunlukla kadınlar tarafından yapıldığı bilinmektedir. Ancak son yıllarda kadınların sayıca üstün olduğu bu meslek grubunda erkek öğretmen sayısında eskiye nazaran bir artış

gözlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının 2021-2022 eğitim öğretim istatistiklerine göre Türkiye’de mevcut okul öncesi eğitim kurumlarında 74.335 kadın okul öncesi öğretmeni bulunurken, yalnızca 5.617 erkek okul öncesi öğretmeni görev yapmaktadır. Bu sonuçlar ülkemizdeki aktif çalışan erkek okul öncesi öğretmenlerinin oranının %7,02 olduğunu göstermektedir (MEB İstatistikleri, 2021). Dünya üzerindeki istatistikler incelendiğinde ise bu oranın birçok Avrupa Birliği üyesi ülkeye göre yüksek olduğu görülmektedir. 2020 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan erkeklerin oranı % 4’te kalmıştır (OECD, 2020).

Johnson (2008), eğitim kurumlarından beklenen demokratik ve eşitlikçi değerlerin yükseltilmesi için erkeklerin erkek çocukluk eğitiminde daha fazla yer alması gerektiğini belirtmiş ve çoğu öğrencinin eğitim hayatında ortaokul veya lise dönemlerine kadar erkek öğretmenle karşılaşmadığına dikkat çekmiştir. Cameron (2001) ise bir meslek grubunda çalışan bireylerin cinsiyet azınlığında olmasının, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının güçlenmesine olan etkisinin altını çizmiştir.

Kadın ve erkek öğretmen sayısı ile ilgili oranların ilk, ortaokul ve lise bölümlerinde birbirine oldukça yakın olmasına rağmen okul öncesi eğitimde önemli ölçüde farklılaşması dikkat çekicidir. Okul öncesi eğitimde bulunan çocukların yaş grubunun görece daha düşük olması ve toplumsal cinsiyet rollerinin de etkisiyle kadınların okul öncesi öğretmenliği mesleğini daha çok tercih etmesi, bu durumun sebebi olarak gösterilmektedir (Koçak & Kaygusuz, 2019).

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarında erkek öğretmen sayısının azınlıkta olmasının, okul öncesi dönem çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının üzerinde bir etkisi var mıdır sorusunun cevabını aramakla ortaya çıkmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının oluşmasında kendi cinsiyetleri arasında bir ilişki var mıdır, bu kalıp yargıların oluşmasında öğretmenlerin cinsiyetinin etkisi ne kadardır? gibi sorular araştırmanın problemini oluştururken, anne çalışma durumuna göre çocukların cinsiyet kalıp yargılarının farklılaşıp farklılaşmaması da alt problem durumlarından bir diğeri olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, okul öncesi çocukların cinsiyet kalıp yargılarının, öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Okul öncesi dönem çocukların cinsiyet kalıp yargıları, öğretmenlerinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocukların cinsiyet kalıp yargıları, öğretmenlerin ve çocukların cinsiyetlerinin etkileşimlerine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocukların cinsiyet kalıp yargıları, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocukların cinsiyet kalıp yargıları, annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- Okul öncesi dönem çocukların mesleklere yönelik cinsiyet rolü algıları, öğretmenlerin cinsiyetine göre bir farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma okul öncesi dönem çocuklarının, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile öğretmenlerinin cinsiyetleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Cinsiyet, toplumsal yaşamda bireylerin kategorize edilmesine ilişkin en önemli değişkenlerden birisidir. Günümüzde kadınlar ve erkekler arasında cinsiyet kökenli farklılıkların, sadece biyolojik yapılarındaki farklılıklardan dolayı olmadığı bilinmektedir. İki cinsiyet arasındaki bu farklılıklar; sosyal yaşam içinde davranış, düşünce ve tutum boyutlarında kendisini hissettirerek toplumsal cinsiyet algısını oluşturmaktadır. Cinsiyete yönelik tüm bu davranış, tutum ve tercihler çocuklara okul öncesi dönemden itibaren etkileşimde bulundukları yetişkinler tarafından aktarılabilmektedir.

Cinsiyetle ilgili kalıp yargıları oluşturan görüşler, çoğu toplumda yaygın olarak görülmektedir. Bu görüşler, hem kadın hem de erkekler için her bir cinsiyetin doğuştan gelen yeteneklerini ve tutumları ile onlara uygun görülen sosyal rolleri katı bir şekilde tanımlama eğilimindedir. Anne-babaların çocukların davranış ve tercihleri üzerindeki etkileri nedeniyle, toplumsal cinsiyet rollerini kapsayan uyumlu davranış ve tutumların oluşumu çok erken yaşlarda, aile içinde başlar (Bertrand & Hallock 2001). Sonrasında okula başlayan çocuk için, bu tür davranış ve tutumların oluşumuna katkıda bulunan faktörlerin sayısı artar ve daha karmaşık hale gelir. Çünkü, çocuk aile üyelerine ek olarak yapılandırılmış bir ortamda akranlarıyla ve daha da önemlisi başka bir yetişkin olan öğretmeniyle etkileşime

girmektedir. Sadker (1991)'e göre okullarda cinsiyetçi olmayan bir eğitim ortamı oluşturmak için en önemli güç öğretmenlere aittir.

Kalıp yargıların kazanılma süreci yaşamın ilk yıllarından itibaren var olan bir olgudur. Toplumsal cinsiyetle ilgili olarak çocukların erken yaşlarda farkındalık kazandıkları yapılan çalışmalarda desteklenmektedir (Şıvgın, 2015). Dolayısıyla bir toplumda var olan toplumsal cinsiyetle ilgili mevcut yapının anlaşılmasında, çocukların erken dönem yaşantılarının etkisinin önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Sosyal yaşam içerisinde bireye toplum tarafından cinsiyet, ırk, din, kültür vb. farklı kategorilerden anlamlar ile donatılmış birçok kimlik yüklenir. Doğumla birlikte, edinilen ilk kimlik ise cinsiyet kategorilerine bağlı olarak gelen biyolojik temelli cinsiyet kimliğidir. Hemen her toplumda kadın ve erkeğe, biyolojik cinsiyetlerine bağlı olarak farklı rol ve sorumluluklar yüklenmektedir. Örneğin; bir annenin gebelik sürecinde; bebeğin cinsiyeti tespit edilir edilmez, ebeveynlerin doğum hazırlıklarına başlamaları, bebek için hazırlanacak oda, kıyafetlerin rengi, oyuncak tercihlerinin biyolojik cinsiyete bağlı olarak değerlendirilmesi gibi tüm anlamlandırmalar genel olarak cinsiyet kalıp yargılarından oluşmaktadır.

Bireyin dünyaya geldiğinde henüz karşılaştığı bu kalıp yargılarda ebeveynlerinin de kendi çocukluklarından itibaren onlara yüklenmiş kalıp yargısal cinsiyet rolleri ve beklentilerinin yarattığı etkinin izleri görülmektedir. Tüm bu süreç sosyal çevre eşliğinde devam ederek, yaşam boyunca bireylerin biyolojik cinsiyetleri üzerine yeni rol ve sorumluluklar yüklemektedir. Bununla birlikte, erken yaşlarda oluşan cinsiyet tutum ve davranışlarını özellikle eğitim kurumlarından aktarılabilecek nitelikli eğitim süreciyle değiştirmek mümkün olabilmektedir. Geleneksel cinsiyet rollerini reddeder nitelikteki sosyal mesajlar, erken yaşlarda hızla gelişen bilişsel yeteneklerin de etkisiyle çocukların zihinlerindeki kalıplaşmış cinsiyet kalıp yargılarını esnetebilmektedir. Bireyin bir aktiviteyi ne kadar yeterli şekilde yapabileceğini belirleyen durumun cinsiyet değil, onun bilgi ve becerilerinin belirlediği öğretildiğinde, çocukların cinsiyet rollerinin “değişmezliği” önyargısından kurtuldukları, çok daha eşitlikçi düşünmeye başladıkları bilinmektedir (Saygan & Uludağı, 2021).

Kalıp yargıların oluşumunu bireyin cinsiyet rollerine yüklediği anlamlar ile birlikte içinde yaşadığı kültürel bağlam sağlamaktadır. Kohlberg (1966)'e göre cinsiyet gelişiminin son aşamasını cinsiyet sürekliliğinin kazanılması oluşturur. Çocuklar, bu aşamada kültürel bağlamın etkisiyle cinsiyetlerine uygun kalıp yargılara uyum çabası içine girmektedirler.

Ebeveynler ise, çocukların bu kalıp yargılara uygun nitelikte gösterdikleri davranışları pekiştirerek cinsiyet kalıp yargılarının oluşumunda etkili olabilmektedirler. Bu inşanın gerçekleşmesinde diğer önemli bir etken ise, eğitim kurumları ve öğretmenlerdir.

Çocuklar, erken yaşlardan itibaren toplumsal cinsiyetlerine göre nasıl davranmaları, görünmeleri, düşünmeleri, hissetmeleri, giyinmeleri ve dünyayı nasıl algılamaları gerektiğini öncelikle ailelerinden öğrenirler. Eğitim hayatı başladıktan sonra ise okul ve öğretmen, toplumsal cinsiyetin sosyalleşmesinde önemli bir etken olabilmektedir. Eğitim programları, eğitim materyalleri, öğretmen tutum ve davranışları ile çocuklara toplumda yaygın olan cinsiyet rolleri aktarılabilmektedir (Duke & McCarthy, 2009). Çocuklar, kendileri için rol model olan öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını ve kız ve erkek öğrencilere gösterdikleri davranışlarını gözlemleyip, taklit yoluyla bu davranışları sergileyebilirler.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, aynı şekilde meslekleri de “kadın mesleği” ya da “erkek mesleği” şeklinde kategorileştirerek varlığını sürdürmektedir. Örneğin; Sarı (2011)’ya göre hemşirelik mesleği kadınsı bir meslek olarak kurgulanmış ve oluşan kalıp yargıların etkisiyle günümüzde dahi bu şekilde etiketlenmiştir. Aynı şekilde okul öncesi öğretmeni olmanın bazı yönleri toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle geleneksel olarak kadınlarla ve arkadaş canlısı, sevecen, hoş ve çocuklara yakın olmak gibi kadınlara atfedilen ideallerle ilişkilendirilmiştir.

Çoğu toplumda öğretmenlik, kadınlar için en uygun mesleklerden biri olarak kabul edilir; kadın öğretmenler ideal eş, anne ve ev hanımı rollerine uygun, aile bütçesine katkıda bulunan bireyler olarak kabul edilmekte; bundan dolayı kızlar bilinçli veya bilinçsiz olarak kariyer seçimlerinde öğretmenliğe yönlendirilmektedirler. Sales (1999) bu durumu, cinsiyet ayrımını önemseyen bir toplumda, kadın öğretmenlerin varlığının, kız çocuklarına sosyal ve ekonomik statü açısından örnek teşkil etmesi ve aileleri kızlarını okula göndermeye motive etmesi açısından önemli olduğunu iddia ederek açıklamaktadır. Cushman (2005) ise, öğretmenlik mesleğinde erkeklerin görece az sayıda olmasında dört faktörün etkili olduğunu ortaya koymuştur: statü, maaş, kadınların ağırlıklı olduğu bir ortamda çalışma ve çocuklarla fiziksel temasla ilgili deneyimler ve tutumlar. Mesleğin giderek kadınlaşmasına işaret eden bu durumlar, öğretmenliğin kadın mesleğine dönüşme sürecinin irdelenmesini ve erkeklerin öğretmenliğe nasıl çekilebileceği tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.

Türkiye’de, erkek okul öncesi öğretmenlerin sayısında yıllara göre gözlenen düzenli artış dikkat çekmektedir. Avrupa’nın bazı ülkelerinde üniversite ve sivil toplum kuruluşlarının erkek öğretmen sayısını arttırmaya yönelik kampanya ve çalışmaları bulunurken ülkemizde

görülen bu artışın kendiliğinden ortaya çıkması dikkat çekicidir (Sak, Kızılkaya, Yılmaz & Dereli, 2015). Erkek okul öncesi öğretmenlerinin son yıllarda gözlenen bu bağımsız artışı, bu alanda yapılacak çalışmaları da gerekli hale getirmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarını ve erkek okul öncesi öğretmenlerini ayrı bağlamlarda inceleyen birçok araştırma bulunmuştur (Barutçu, 2002; Bayramoğlu, 2015; Sak, 2015; İpek, 2019). Ancak erkek okul öncesi öğretmeni tarafından eğitim alan okul öncesi dönem çocukları ile hiç erkek öğretmenle karşılaşmayan çocukların cinsiyet kalıp yargılarının karşılaştırıldığı araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle yapılacak çalışmanın aşağıdaki konularda önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

- Araştırmadan elde edilen sonuçların eğitimcilere, idarecilere ve okul öncesi eğitim kurumlarında çalışmayı düşünen erkek öğretmen adaylarına farklı bir bakış açısı katmasını sağlayabilmek,
- Okul öncesi eğitim kurumlarında görev alacak öğretmenlerin dengeli cinsiyet dağılımları konusunda hem kurumlara hem de konu ile ilgili yapılacak araştırmalara kanıt desteği sunmak,
- Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda okul öncesi öğretmenlerin cinsiyetlerine ilişkin olumsuz ön yargıları yıkarak, öğretmenlerin niteliğine odaklanılmasını desteklemek,
- Özellikle okul öncesi dönemindeki çocukların cinsiyet kalıp yargıları konusunda karma yöntemlerle, deneysel, karşılaştırmalı ve derinlemesine çalışmalar yapılmasına katkıda bulunabilmek.

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya ilişkin varsayımlar aşağıda sunulmuştur;

- Araştırmaya katılan çocukların ebeveynlerinin demografik bilgi toplama formuna doğru ve objektif cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.
- Verilerin elde edilmesi sırasında çocukların çevresel koşullardan etkilenmediği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırma “toplumsal cinsiyet kalıp yargıları” boyutunda bir analiz ile sınırlı tutulmuştur.
- Araştırmanın çalışma grubu, 2021-2022 eğitim yılında Ankara ili Gölbaşı ilçesinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı iki farklı okul öncesi eğitim kurumuna devam eden altı yaş grubu çocuklarla sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde okul öncesi dönemde cinsiyet gelişimine ilişkin kuramsal bilgiler ile toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dair alanyazın taramalarına yer verilmiştir.

2.1. Genel Kavramlar

Cinsiyet kavramı literatürde biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olmak üzere iki farklı sınıfa ayrılmaktadır (Tuncer & Şen, 2018). Cinsiyet, bireyin kadın mı yoksa erkek mi olduğunu belirten, biyolojik ve anatomik özelliğini ifade etmek amacıyla kullanılan bir kavramken, toplumsal cinsiyet toplumun ve topluma ait kültürün erkek veya kadın olmaya yüklemiş olduğu anlamları, tutum ve rolleri açıklayarak, kadın ve erkeğin sosyal hayatta belirlenen sorumluluklarını ve beklentilerini karşılayabilmeyi ifade eder. Bir başka deyişle cinsiyet bireyleri erkek ya kadın olarak tanımlarken, toplumsal cinsiyet erkeksi ve kadınsı olarak ifade eder. Toplumsal cinsiyet kavramını ilk olarak ABD’li psikanalist Robert Stoler’in 1968 yılında “Sex and Gender” (Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet) isimli kitabında kullandığı bilinmektedir (Ecevit, 2011).

Toplumsal cinsiyet kavramı, başta kadın ve erkek olmak üzere tüm cinsel kimliklere ilişkin toplumda yer alan algı, beklenti ve davranış setlerini ifade etmektedir. Bu algı ve beklentiler toplumsal olarak kurgulanmasından dolayı sadece biyolojik cinsiyete değil aynı zamanda yaş, coğrafi bölge, sınıf, medeni durum gibi pek çok değişkene bağlı olarak oluşmaktadır. Sosyolojik bir ifadeyle toplumsal cinsiyet, erkek ve kadın bedenlerini tanımlayan anatomik ve fizyolojik farklardan değil, kadın ve erkeklerin sosyal çevresi ve bunun içinde edindikleri deneyimlerle ilgilidir (Kılıç, Beyazova, Akbaş, Zara & Serhatlı, 2014). Bu nedenle toplumsal cinsiyet; biyolojik cinsiyet farklarından çok toplumsal ve kültürel farklarla beslenmektedir.

Cinsiyet kavramı toplumdan topluma değişiklik göstermezken, toplumsal cinsiyet kavramı, kültürden kültüre ve zamana göre farklılıklar göstermektedir (Çelik, 2008). Aynı toplumda

ve aynı zaman diliminde bulunan ailelerde dahi farklı toplumsal cinsiyet normları gözlemlenebilmektedir. Bunun sebebi; çocuğun biyolojik cinsiyetinin öğrenilmesiyle birlikte toplumsal cinsiyete uygun tercihlerin anne ve baba tarafından çocuk için belirlenmiş olmasıdır (Vatandaş, 2007). Ancak her çocuk için süreç farklı ilerleyebilmektedir.

Ecevit (2011)'e göre biyolojik olarak doğuştan gelen cinsiyet, sosyal çevreyle etkileşim sürecinden geçerek toplumsal cinsiyete dönüşmektedir. Buna göre ebeveynlerinden gelen genetik materyale bağlı olarak kız veya erkek cinsiyeti ile dünyaya gelen çocuk, önce ailesinden daha sonra okul ve dış çevre ile olan etkileşimlerinden güç alarak toplumsal cinsiyeti içselleştirir.

Toplumsal cinsiyet, içinde bulunulan kültürün şekillendirdiği rolleri kadın ve erkeklere tanımlayarak kişilik özellikleri ile birlikte davranış biçimlerini de etkilemektedir. Bu roller, toplum tarafından cinsiyet değişkenine göre belirlenen, bireylerin bu doğrultuda üstlenmesi ve yerine getirmesi beklenen rollerdir. Toplumsal cinsiyet kavramının zamanla değişebilen ve kültürden kültüre çeşitlilik gösteren bir kavram olması, kadın ve erkeğe getirdiği cinsiyet rollerini de dinamik kılar. Cinselliğe ilişkin bu tutum ve davranışlar, toplum tarafından belirlenen kültürel, sosyal, teknolojik ve bilimsel koşullara bağlı olarak zamanla değişebilmektedir. Bu süreçte çocuklar da kız veya erkek olarak dünyaya geldikten sonra cinsiyete ait kültürel anlamları öğrenmeye ve kazanmaya başlamaktadırlar (Seçgin & Tural, 2011).

Alanyazında, kadın ve erkeğe atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri; geleneksel ve eşitlikçi roller olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kadınlara yüklenen geleneksel rollere bakıldığında; çocuk bakma, temizlik yapma, yemek pişirme, çamaşır yıkama gibi genellikle ev işlerinden sorumlu oldukları ve kendilerinden çok eş ve çocuklarını öncelik olarak görmeleri gerektiği yönündeki baskın beklentiler dikkat çekmektedir. Buna karşın erkeklere yüklenen geleneksel roller; koruyucu ve kollayıcı olma, maddi kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olma ve evin ekonomik geçiminden sorumlu olma, dolayısıyla ev dışında çalışma gibi sorumluluklar yüklemektedir. Buna göre; erkeklerin geleneksel cinsiyet rolleri daha çok ev dışına (iş hayatına) yoğunlaşırken, kadınların geleneksel cinsiyet rolleri ise daha çok ev içi faaliyetleri içerir. Bir başka deyişle geleneksel roller ev geçindirme, iş bulma, güçlülük gibi rolleri erkeğe atfederken kadınların cinsiyet rollerini ev kadını, eş, anne üçlemine uyacak şekilde belirlemiştir (Aydın, 2010).

Eşitlikçi roller ise; hem aile içinde hem de sosyal ve iş hayatında kadın ile erkeğin sorumluluklarının eşit olarak paylaşılması olarak belirtilmektedir (Akın & Demirel, 2003;

Baran, 1995). Günümüzde eğitim seviyelerinin yükselmesi ve çalışan kadın sayısının artması ile toplumlarda eşitlikçi rollerin geçmişe göre kendisine daha fazla yer bulduğunu söylemek mümkündür. Ancak çoğu toplumda geleneksel cinsiyet rolleri varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, çok erken yaşlardan itibaren çocukların toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinde yetiştirilmeleri olarak gösterilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin çocuk için ilk olarak ortaya çıktığı yer aile kurumudur. Anne-baba adayları, bebeğin cinsiyetini öğrendiği andan itibaren belirlenen cinsiyet için toplumsal onaya uygun şekilde seçimler yapar ve ona göre hareket ederler. Buna göre bebeğin cinsiyeti, yapılacak hazırlıkları belirleyen en önemli faktördür. Bebeğin odasının tasarımından, kullanılacak eşya ve kıyafetlerin renklerine (pembe veya mavi), alınacak oyuncaklara kadar hemen her unsur cinsiyete bağlı olarak değişmektedir (Anar, 2011).

Toplumsal olarak bir bütün içerisinde kurgulanan ve öğretilen toplumsal cinsiyet rolleri, büyüme ve gelişme sırasında kız ve erkek çocuklarına kendisine biçilen rollere uygun şekilde davranışları gerektiğini öğütlemektedir. Çok küçük yaşlardan itibaren kız ve erkek çocuklarına birbirinden farklı davranış ve tutumlar göstermeleri, farklı giyinmeleri, içinde bulunduğu duygu durumlarını farklı biçimde ifade etmeleri ve birbirinden farklı ilgi alanları edinmeleri öğretilmektedir (Uluşen, 2010).

Cinsiyet rolü, bireyin kendisini kadın veya erkek olarak benimsemesi ile birlikte cinsiyetinin gerektirdiği tutum ve davranışları göstermesini ifade etmektedir. Bireylerin hangi alanları ilgi çekici bulacaklarına ve hangi alanlarda uzmanlaşmaları gerektiğine kadar algılarını işleyebilen cinsiyet rolleri; bazı meslekleri kadınlara, bazılarını ise erkeklere ait sayarak meslek tercihlerini de dikte edebilmektedir. Yazıcı (2013), kadın ve erkeklerin üniversitede okuyacakları alanlara yönelik tercihlerinin cinsiyet rollerinin etkisiyle kısıtlandığını, bundan dolayı ise bilgisayar bilimleri ve matematik gibi alanlarda kadınların, öğretmenlik ve sağlık alanlarında ise erkeklerin sayısının azaldığına dikkat çekmiştir.

Kadınların öğretmenlik mesleğini daha çok tercih etme sebeplerinden en önemlisi toplumsal cinsiyet rolleridir. Özellikle okul öncesi öğretmenliğinin çocuk bakımı ile ilişkilendirilmesi, bu algıyı güçlendirdiği gibi toplumun ev kadını, eş ve anne beklentilerine uygun olması nedeniyle de bu mesleği kadınlar için tercih edilebilir kılmaktadır. Yapılan araştırmalarda erkek öğrencilerin okul öncesi öğretmenlik mesleğine daha olumsuz baktıkları ve bu bölümde okuyan kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarının erkeklere göre

daha olumlu olduğu belirlenmiştir (Kızıldaş, Halmatov & Sarıçam, 2012; Yalçın, Yalçın, M. & Macun, 2017).

Cinsiyet kalıp yargıları ise iki cinsin birbirinden hangi açıdan ayrıldıklarına, hangi tutum, davranış ve görünüşlerin kadın ve erkeklere yönelik olduğuna ilişkin inançları ifade eder. Diğer bir deyişle toplumun bir grup olarak kadın ve erkeklerden beklediği tutum ve davranışlar toplumsal cinsiyet kalıp yargıları olarak bilinir. Bireylerin yaş, ırk, sınıf ve cinsel tercihlerinden de etkilenen kalıp yargıların etkisi ile kadınların erkeklere oranla daha duyarlı oldukları, çocukları daha çok sevdikleri, çocuk bakımından anladıkları, yemek yapmayı bildikleri, fedakar oldukları düşünülürken, erkeklerin de cesur, güçlü, bağımsız, duygusallıktan uzak ve koruyucu oldukları öngörülür (Dökmen, 2004).

Cinsel kimlik; bireyin ait olduğu cinsi kabul etmesi, kendi bedenini ve benliğini bu cinsellik içinde algılayışı, duygu ve davranışlarında buna uygun biçimde davranması olarak tanımlanır. Buna göre her çocuk dünyaya, biyolojik olarak kadın/erkek olmasını sağlayan fizyolojik bir donanım ve cinsel kimlik ile gelir. Ancak çocuğun bu farklılığı ayırt etmesi ve cinsel kimliği kazanması, doğumla birlikte değil, yaşamın ilerleyen aşamalarında meydana gelir ve içinde yaşadığı toplumun kültürel özellikleri tarafından belirlenerek zamanla değişebilen rol ve sorumluluklarla şekillenir (Aydoğan, 2017).

Kimlikler, kişinin algıladığı cinsiyete göre çarpıcı biçimde şekillenir. Pek çok kültürde bireyin neleri yapıp neleri yapamayacağı “kadınsı” ve “erkeksi” olarak adlandırılan özellikler tarafından belirlenir. Örneğin; 1900’lü yıllardan önce erkekler cep saatleri taşıırken, kol saatinin takılması kadınsı bir özellik olarak nitelendirilmiştir. Sonrasında ise özellikle 1. Dünya savaşı sırasında savaş uçağı pilotları tarafından taktiksel nedenlerle kullanılmaya başladıktan sonra, kol saati kullanmak kabul edilebilir bir şekilde erkeksi hale gelmiştir (Johnson, 2011).

Genel anlamda cinsiyet rolü ile cinsel kimlik birbirine karıştırılabilmektedir. Cinsel kimlik; kişinin erkek ya da dişi olmasına ilişkin iç yaşantılarını ifade ederken, bir cinsten ya da öbüründen olmanın farkında olmaya, yani öz bilince dayanır. Cinsel rol ise, toplumun bu cinsiyetler için önceden belirlediği davranış bütünü ile rolleri ifade eder. Tüm bu cinsel rollerin nasıl öğrenildiği konusuna ise alanyazında iki genel açıklama getirilmiştir. Bunlardan ilki öğrenmeyi, diğeri ise bilişsel mekanizmaları vurgulamaktadır (Vatandaş, 2007).

2.2. Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim

Cinsel gelişimi sadece biyolojik bir kavram olarak açıklamak yerine, bireyin karar verebilme, sorumluluk alabilme gibi kişisel becerilerini, cinsel sağlık ve cinsellik ile ilgili bilgilendirme konularını içeren bir bütün olarak ele almak gerekmektedir (Çalışandemir, 2008).

Bireyin cinsel kimliğini kazanması, pek çok farklı kaynağın müdahalesi ile erkek ya da kadın olma hakkında anlamlar kazanmasını sağlayan karmaşık bir süreç iken okul öncesi çocuklarda ise bu süreç yaşamlarında bulunan yetişkinler aracılığı ile sağlanmaktadır. Bu dönemde anne, baba, akraba, büyükanne, annecanne, öğretmenler, komşuları vb. gibi kendisine yakın olan yetişkinleri model alan çocuklar aynı zamanda toplumsal yapıdan, medya ve kültürel kodlardan da etkilenirler.

Okul öncesi dönemde hem aile hem de toplum çocuğun önüne cinsiyetine özgü davranış modelleri koymaktadır. Burada temel rol anne-babaya düşmekle birlikte akranlar, medya, okul, öğretmen, kitaplar, şarkılar, filmler, televizyon kanalları gibi unsurlar da söz konusu beklentileri ve modelleri somutlaştırarak, çocuğun bu kural ve davranışları içselleştirmesini sağlayacak ortamlar hazırlar.

Erken çocukluk döneminde genellikle iki-üç yaş civarında kendilerinin ve başkalarının cinsiyetlerini doğru olarak saptayabilen çocuklar annelerinin dişi, babalarının erkek cinslerine ait olduklarını ve kendilerinin de bu iki cinsiyetten birine ait olduğunun bilincindedirler (Bee & Boyd, 2009). Yine bu yaşlarda yalnızca dış görünüşlerinden değil aynı zamanda oynadıkları oyuncaklar, tercih ettikleri kıyafetlerden hangi cinsiyete ait oldukları bilinebilir. Akranları ile oyunlarında kendi hem cinsleri ile oynama eğilimindedirler. Dört yaş dolaylarında ise cinsiyet sürekliliği kavramı gelişir. Cinsiyet sürekliliği kavramı insanların ömür boyu aynı cinsiyeti taşıyacağını anlaşılmamasını ifade etmektedir.

Beş-altı yaşlarında ise çocuklar cinsiyetin değişmezliğini yani kişinin görünüşü değişse bile cinsiyetinin değişmeyeceğini anlayabilirler. Bu yaşlarda çevrelerinde bulunan kadın ve erkeklerin ilgi alanlarını, davranış ve tutumlarını gözlemleyen çocuk, cinsiyetlerin toplumsal açıdan sınıflandırıldığını fark etmektedir. Çocuğun doğuştan getirdiği cinsiyet davranışları, çevresinde bulunan ortam içerisinde gelişerek toplumsal cinsiyet rollerini geliştirmektedir. Kız çocuğun kızlara uygun davranışlar göstermesi ya da erkek çocuğunun erkeğe uygun davranışlar göstermesi, yaşanan ortam ve sosyal çevre yardımıyla edinilir.

Çocuğun cinsel kimlik kazanma sürecinde en önemli etken yakınlarıyla kurduğu özdeşimdir. Erken yaşlardan itibaren anne babanın cinsiyete göre farklı davrandığını ayırt eden çocuk onlara özenerek, davranışlarını benimser ve ebeveynlerine benzemeye çalışır.

Çocukların cinsiyete özgü davranışları, ebeveynlerinin çocuk yetiştirme davranışları ve tutumlarından etkilenmektedir. Yapılan araştırmalara göre ebeveynler genellikle erkek çocuklarını; bağımsız, kendine güvenen, hırslı, lider, açık sözlü, aktif, yarışmacı, maceracı, kolay karar veren, duygularını kontrol eden, sorumlu bir yapıda yetiştirirken, kız çocuklarını ise; daha pasif, yardımsever, nazik, saygılı, duygusal, ihtiyaçlara duyarlı, titiz, başkalarının duygularına karşı duyarlı, ev odaklı, çocukları seven, kendisini başkalarına adayan yapıda teşvik etmektedirler. Ayrıca karşılıklı ilişkilerde ılımlı olma konusunda kız çocukların daha fazla desteklendiği belirlenmiştir (Aydoğan, 2009; Kollmayer, Schober & Spiel, 2018).

Ebeveynler ilk aylardan itibaren, çocuğun cinsiyetine uygun davranış ve tutumlar göstermeye özen gösterir. Örneğin; kız çocuğun saçına kurdeleler takılır, erkek çocuk ağlayınca “ erkekler ağlamaz ” diye susturulur. Kız çocuklara pembe, erkek çocuklara mavi kıyafetler giydirilir. Çocuklara alınan oyuncaklar da yine cinsiyete göre farklılık gösterir. Kız çocuklarına bebek, evcilik malzemeleri vs. alınırken, erkek çocuklara araba, oyuncak asker. vb. tercih edilir. Tüm bir çocukluk dönemi boyunca giysileri, oyuncakları, oynadıkları oyunlar çoğunlukla farklıdır. Ayrıca anne-babaların kız ve erkek çocuğundan beklentileri de birbirinden farklı olabilmektedir. Erkek çocuktan cesur, güçlü, dayanıklı olması beklenirken kız çocuktan daha kibar, nazik, naif olması beklenir. Böylece doğduğu andan itibaren cinsiyetine göre farklı koşullanmalara maruz kalan çocuğun, erken yaşlardan itibaren çevresinden aldığı olumlu ya da olumsuz tüm bu geribildirimlerden sonra kendisine ait bir cinsel kimlik oluşturma ve cinsiyetlere dair kalıp yargıları öğrenmesi beklenir.

2.3. Cinsiyet Rollerine İlişkin Kuramlar

Cinsel gelişimin nasıl gerçekleştiğine ve toplumlar arası cinsiyet farklılıklarının nasıl oluştuğuna ilişkin alanyazında çok sayıda kuramsal yaklaşım bulunmaktadır. Bu kuramlardan bazıları toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılma sürecinde çocuğu merkeze alırken bazıları da sosyal çevrenin önemini vurgulamaktadır. Bu bölümde cinsel gelişim ve cinsiyet rollerine ilişkin farklı kuramsal yaklaşımlar ele alınacaktır.

2.3.1. Bilişsel Gelişim Kuramı

Kohlberg'in Bilişsel Gelişim Kuramı, bilişsel yapılardaki yaşa bağlı değişikliklerin cinsiyet kimliğinin ortaya çıkışını etkilediğini öne sürer. Buna göre cinsiyete özgü rol ve davranışların kazanılması, biyolojik nedenler veya toplumsal koşullanmalarla değil, çocuğun "toplumsal çevresini cinsiyet rolü boyutlarına göre zihinsel örgütlemesi" ile ortaya çıkar (Bussey & Bandura, 1999). Çocuklar, öğrenme sürecinde pasif alıcılar olarak değil, bilgiyi kendi amaçları ve gelişimlerine göre seçen ve kullanan bireyler olarak ele alınır.

Bu kurama göre; çocuklar toplumsal cinsiyet rollerini üç dönemde kazanmaktadır.

- İlk dönem iki-üç buçuk yaş arası cinsiyeti etiketleme dönemini kapsar. Bu dönemde çocuklar kız ya da erkek olduklarını bilmektedirler, fakat cinsiyetin kalıcılığını ve değişmezliğini henüz kavrayamamışlardır. Bir kız çocuğunun "ben büyüyünce baba olacağım" demesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.
- Cinsiyetin kararlılığı dönemi ise üç buçuk-dört buçuk yaş arasını kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar bireyin cinsiyetinin sürekliliğini anlamaya başlar, ancak yine de çevrelerinde gözlemledikleri insanların fiziksel özelliklerden etkilenirler. Bir kız çocuğunun saçları kesilince erkeğe döneceğini düşünmesi buna uygun bir örnektir.
- Son olarak cinsiyetin değişmezliği döneminde çocuklar, bireyin fiziksel görünümü ne olursa olsun cinsiyetinin değişmeyeceğini kavrarlar. Bu dönemde çocuklar kendi cinsiyetlerine özgü davranışlar göstermektedirler. Fakat bu davranışları çevreleri tarafından ödüllendirildikleri için değil, kendi cinsiyetleriyle tutarlı olduğunu düşündükleri içindir.

Bilişsel gelişim kuramına göre; toplumsal cinsiyet gelişiminde en etkin rol çevreden ziyade çocuğun kendisidir. Kohlberg'e göre bireylerin, kendileri ve çevrelerine ilişkin kalıcı bakış açısını sürdürmeleri için bilişsel tutarlılığa ihtiyaçları vardır. Bunu sürdürmenin öncelikli yolu ise toplum tarafından onaylanan davranış ve tutumlarla donatılmış bir kız veya erkek çocuğu olmayı keşfetmektir. Bu bakış açısına göre; çocuklar kendi cinsiyetlerine ait bir bilgiyle ilk kez karşılaştıklarında bir kız veya erkek gibi düşünmek ve ona göre davranmak arasında bir etkileşim gerçekleştirerek kendi cinsel kimliklerini oluştururlar. Buna göre artık durağan bir cinsiyet rolü kazanan çocuk, ilerleyen dönemlerde de erkeksi ve kadınsı özellikleri benimseyerek kendisini kimliklemiş olur (Güldü & Kart, 2009).

Bilişsel gelişim kuramına göre; çocuklar yalnızca belli bir biliş seviyesine ulaştıklarında cinsiyet rollerinin gelişimi ile ilgili mümkün olan bir tür anlayış ve değerlendirme içine

girebilir. Bir başka deyişle çocuklar kendi cinsel kimliklerini edindikten sonra başkalarınınkini öğrenebilirler. Bu süreç kendi cinsiyetlerine dair kalıp yargıları öğrenmek üzerine devam eder ve böylelikle çocuklar kalıplaşmış davranış ve özelliklere uygun şekilde davranmak zorunda olduklarını anlarlar.

2.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı; cinsiyet rollerinin açıklanmasında çevrenin önemine vurgu yaparak, cinsiyet rolü gelişiminin doğuştan değil, bireyi etkileyen toplumsal baskı ve kurallar sonucunda ortaya çıktığına inanır. Walters ve Bandura'nın (1963) fikirleriyle gelişen bu kuram, çevrenin cinsiyet rollerini edinmedeki önemini vurgularken, anne-baba-öğretmen gibi çocuk için önem taşıyan yetişkinler tarafından cinsiyete uygun davranışın açık bir şekilde pekiştirilmesinin yanı sıra gözlem ve modelleme yoluyla dolaylı öğrenmenin altını çizer (Bandura & Walters, 1963).

Sosyal öğrenme kuramında edimsel koşullanma ve model alarak öğrenme şeklinde iki çeşit öğrenme süreci olduğu vurgulanmaktadır. Edimsel koşullanmada çocuğun cinsiyetine uygun bir davranışta bulunması durumunda ödüllendirilmesi ve tam tersi şekilde cinsiyete uygun olmayan davranışların cezalandırılması yoluyla istenilen davranışların kazandırılması söz konusu iken, model alarak öğrenmede ise; kız çocukların annelerini, erkek çocukların babalarını birer figür olarak taklit ettikleri belirtilir (Özdemir, Batga & Uçar, 2019).

Sosyal öğrenme kuramı; edimsel koşullanma süreci ile birlikte geleneksel cinsiyet rollerinin bir kuşaktan diğerine uzun yıllar boyunca aktarıldığını ve böylelikle cinsiyet rol beklentilerinin katı bir şekilde tanımlanarak toplumlarda yer aldığına dikkat çeker (Butler, 2006). Cinsiyet rollerinin öğrenilmesi sürecinde çocuğun yakın çevresini oluşturan ebeveynleri, öğretmenleri ile kitle iletişim araçları önemli rol oynamaktadır.

Çocukların çevresinde gördükleri modeller başarılı, güçlü figürler ise ve çocuk bu kişilerin tutum ve davranışlarını taklit ettiğinde ödüllendiriliyorsa bu davranışa devam etmektedir. Böylelikle kız çocuklar annelerini gözlemleyerek kadın gibi olmayı öğrenirken, erkek çocuklar ise babalarını gözlemleyerek erkek gibi olmayı öğrenmektedir. Bu noktada; Freud'un Psikoanalitik Kuramında bulunan fallik dönem kız çocukların anne, erkek çocukların babaları ile özdeşim kurması sonucunda cinsel kimliklerini şekillendirmelerine benzer bir süreç ele alınır.

2.3.3. Psikanalitik Kuram

Cinsiyet gelişimini açıklamaya çalışan ilk ve en önemli kuram Freud'un Psikanalitik kuramıdır. Bu kuramın temelini her çocuğun libido adı verilen cinsel bir enerjiyle doğmaları oluşturur. Freud'a göre; libido yaşamın farklı dönemlerinde vücudun belli bölgelerinde odaklanarak vücut üzerinde yoğunlaştığı bölgede kritik bir gelişim süreci başlatır. Sıfır-bir yaş arasında ağız bölgesi bu uyarılmanın odak noktasını oluşturur. Bu döneme oral dönem denir. İki-üç yaş arasında anüs bölgesinde yoğunlaşır, anal dönem denir. Dört-altı yaş fallik dönem olarak geçmektedir. Bu dönemde ise cinsel organ uyarılmanın odak noktasıdır. Aynı zamanda çocuk, anne-babayla özdeşim kurmaya başlamıştır. Freud'a göre çocuklar cinsel kimliklerini, ebeveynleriyle ilişkilerindeki çatışmalı kıskançlık duygularını çözerek kazanırlar (Aydoğan, Özyürek & Akduman, 2017).

Bu kurama göre bir cinsiyete ait rollerin benimsenmesi fallik dönemde meydana gelen Oedipal çatışmanın sonucunda oluşmaktadır. Buna göre; dört-altı yaşlar arasındaki çocuklar hem karşı cinsiyetteki ebeveynlerine cinsel bir ilgi duyarlar hem de anneleri ile babaları arasındaki ilişkinin özel bir niteliği olduğunun farkına varırlar. Freud bu durumu, çocuğun karşı cinsiyetindeki ebeveynine karşı duyduğu ilginin onda kaygıya yol açacağını, aynı cinsiyetindeki ebeveyniyle olan özdeşimin ise onu rahatlatacağını ifade ederek açıklamaktadır (Özşahin, 2019).

Erkek çocukları bu dönemde annesinden dolayı babasını rakip olarak görerek babasından korkar, ondan intikam alacağını düşünür. Aynı zamanda kızların penislerinin kesildiği için olmadığını var sayar ve babasının aynı şeyi kendisine de yapacağını düşünebilir. Tüm bu kaygı ve korkularını bastırmak için annesine olan duygularını bastırır ve babasının tutum, değer ve davranışlarını benimseyerek onunla özdeşim kurmaya çalışır.

Kız çocuklarında ise özdeşim kurma işlemi farklıdır. Freud'a göre; fallik dönemde bulunan kız çocuğu erkeklerin penisi olduğunu, kendisinin ve annesinin olmadığını fark ederek erkek çocuklara imrenir ve annesine kendisini penisi olmadan doğurduğu için kızar. Bunun sonucunda genel olarak kadınları küçük görür, sevgisini anneden esirger ve babasına yakın olmak ister. Bununla birlikte annesinin kırılmasından korkar. Böylece kaygıyı azaltmak için annesiyle özdeşim kurar, onun davranışlarını ve özelliklerini benimser (Özgülük & Öztür, 2017).

Kısaca psikanalitik kuram özdeşimin en önemli sonuçlarından birisi olarak çocuğun aynı cinsiyetteki ebeveyni aracılığıyla cinsiyetine özgü davranış ve değerleri benimsemesinin altını çizmektedir. Buna göre kız çocuklarının anne, erkek çocukların babaları ile özdeşim kuramaması durumunda Oedipal karmaşa çözülemeyeceği için ilerleyen dönemlerde cinsiyete uygun davranışlarda tutarsızlıklar yaşanabilir.

2.3.4. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

1970’lerde cinsiyet rollerinin oluşumuna ilişkin Toplumsal Cinsiyet Şeması Teorisi (Gender Schema Theory) adıyla yeni bir bilişsel yaklaşım gelişmiştir. Sosyal ve gelişimsel psikologların katkılarıyla gelişen bu teori, hem sosyal öğrenme kuramından hem de bilişsel öğrenme kuramından etkilenecek çocukların çevresinde yapılandırılmış toplumsal cinsiyet temelli kavramlardan oluşan şemalar düzenleyerek, bu şemaların çocukların cinsiyet temelli davranış ve düşüncelerini etkilediği görüşünü savunmaktadır (Martin & Ruble, 2004).

Toplumsal cinsiyet şemalarını, her iki cinsiyetle ilgili bilgileri temsil eden birbiriyle ilişkili çağrışımların zihinsel ağları olarak tanımlayan Bem (1981)’e göre; çocuklar çevrelerini gözlemleyerek, erkek ve kadın arasındaki fiziksel farklılıkları, toplumsal rolleri, her bir cinsiyetin özelliklerini ve toplumun her bir cinsiyete nasıl davrandığı da dahil olmak üzere erkeklik ve kadınlıkla ilgili çeşitli ilişkileri öğrenerek şemalar oluştururlar. Böylelikle çocuğun çok sayıdaki bilgiyi tek bir yapı haline getirebilmesi sağlanır.

Cinsiyet şemaları, durumlara ve yaşa göre değişen dinamik bilgi temsilleridir. Bilişsel gelişim kuramına benzer şekilde, toplumsal cinsiyet şeması kuramcıları da çocukları kendi bireysel cinsiyet şemalarının aktif kurucuları olarak görür. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet şemaları hatalara/çarpıtmalara eğilimlidir ve kültüre, bireysel-sosyal deneyimlere ve tercihlere göre değişir (Leaper, 2015).

Bu kurama göre çocuklar çevrelerinde gördükleri davranış ve tutumları kendi toplumsal cinsiyet şemalarına göre değerlendirirler. Erkeksi özellikleri yüksek olan davranış ve tutumları erkeksi, kadınsı özellikleri yüksek olan davranış ve tutumları ise kadınsı olarak tanımlayarak ayırıştırır ve dış dünyayı kategorize ederler. Böylelikle cinsiyetleri birbirinden ayırıştıran bireylere dönüşerek toplumsal cinsiyet rollerine uyum sağlayabilirler (Halim & Ruble, 2011).

Toplumsal cinsiyet şemaları yetişkinliğe kadar alışkanlıkları etkilemeye devam eder, kadınların alışveriş, erkeklerin ise futbol oynamayı tercih etmeleri buna örnek olarak

gösterilebilir. Futbol oynamayı tercih eden kadınlar veya bale yapmak isteyen erkekler bu şemaya göre eleştirilirler.

Sosyal öğrenme kuramına benzer şekilde, toplumsal cinsiyet şeması kuramı da cinsiyet sınıflandırılmasının öğrenilebilen olgulardan olduğunu, dolayısıyla ne kaçınılmaz ne de değiştirilemez olduğunu varsayar. Buna göre çocuklar davranışlarını ailelerine, okulda bulunan akranlarına ve kültürlerinin cinsiyet normlarına uyum sağlamak için ayarlarlar.

Diğer kuramlardan etkilenmesine rağmen bu kuram ile Kohlberg'in bilişsel gelişim kuramı arasındaki temel farklılık, toplumsal cinsiyet şeması teorisinde, çocuğun cinsiyet şeması şekillenmeden cinsiyetin değişmezliğini anlamasının beklenmeyeceğidir.

2.4. Toplumsal Cinsiyetin Çocuk Gelişimine Etkisi

Toplumsal cinsiyet algılarının çocuklara aktarılmasında kadınlara ve erkeklere özgü olduğu düşünülen davranış ve tutumlar, bir başka deyişle toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rolleri tanımlayan kalıp yargılar büyük rol oynamaktadır. Çocuklar tüm bu süreç içerisinde, kadına ve erkeğe atfedilen rollerin, cinsiyetlerinden doğal bir şekilde gelen anatomik ve fizyolojik yapılarıyla oluştuğunu düşünebilmektedir. Okul öncesi dönem çocukların gözlemci bakış açılarının yüksek seviyede olduğu düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet rollerini yerine getiren bireylerin çevresi tarafından takdir edilmesi dikkatlerinden kaçmayacaktır. Toplum tarafından dışlanmamak ve onların takdirlerini kazanmak amacıyla çocukların cinsiyete ait kalıp yargısal davranışları içselleştirerek, bu kısır döngüyü devam ettirmeleri mümkündür. Bu nedenle okul öncesi dönem, cinsiyet rollerinin öğrenilmesi için en uygun zaman dilimi olarak nitelendirilir (Kılıç vd., 2014).

Bee ve Boyd (2009), 24 farklı ülkede çocukların cinsiyete dayalı kalıp yargıları üzerine yürüttüğü çalışma ile dünyanın farklı yerlerinde yaşayan çocukların kalıp yargılarının birbirine benzerlikler taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu toplumların cinsiyetlere olan bakış açılarında geçmişten gelen kalıp yargısal etkiler olduğunu göstermektedir. Çünkü cinsiyet bireyin dünyaya geldiği andan itibaren kendisini kategorize edecek ayırt edici ilk özelliklerinden biridir.

Bir annenin hamile olduğunu öğrenmesi sürecinden itibaren yapılacak tüm hazırlıklar bebeğin cinsiyet değişkenine göre düzenlenmektedir. Çocuğun kıyafetlerinin renginden, oyuncak tercihlerine kadar birçok seçenek tek bir değişken üzerinden şekillenmektedir. Çocuk dünyaya geldikten sonra ise önce evinde, ardından okulunda toplumsal cinsiyet

rollerine uygun davranması beklenmektedir. Çocuk büyüdükçe ona sunulacak sosyal aktivitelerde de bu yönlendirmeler gözlemlenmektedir. Örneğin; ebeveynler zihinlerinde baskın olan cinsiyet kalıp yargılarının da etkisiyle kızlarının futbol oynamak istemesinin ya da erkek çocukların dansa yönlendirilmesinin yanlış olacağını düşünebilmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine göre göstermiş oldukları farklı ilgi, beklenti ve davranış şekillerinin çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin algıları üzerinde etkili olduğu yapılan çalışmalar tarafından ortaya konmuştur (Barutçu, 2002; Bayramoğlu, 2015; Çiftçi, 2011). Martin ve Ross (2005), anne-babaların farklı cinsiyetteki çocuklarına yönelik ebeveynlik algılarını inceledikleri araştırmada, kız çocuklarının saldırganlık davranışlarını onaylamadıklarını ve ortadan kaldırmaya çalıştıklarını, erkek çocuklarının bu tür davranışlarına karşı daha toleranslı olduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra okul öncesi eğitim çağında çocuğu bulunan babaların kızlarıyla daha çok şarkı söyleme ve hikaye okuma; erkek çocuklarıyla ise kovalamaca gibi aktivitelerde bulundukları saptanmıştır (Leavell, Tamis-Lemonda, Ruble, Zosuls & Cabrera, 2012).

2.5. Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Kalıp Yargıları

Cinsiyet kalıp yargıları; erkeklerin ve kadınların kişisel özellikleri, ilgi alanları, yeterlilikleri ve rolleri hakkında yapılandırılmış inanç kümeleridir. Bu inançlar, gruplar arasındaki farklılıkları tanımlayarak belirli bir grubu diğer gruptan ayırır. Sosyal olarak paylaşılan bu inançların zaman içinde çok istikrarlı olduğu gözlenmiştir (Kollmayer vd., 2018).

Kadın ve erkeğin cinsiyetleri ile ilgili birbirlerine oranla farklı şekilde göstermeleri beklenen rol ve davranışların bütünü ‘toplumsal cinsiyet kalıp yargıları’ olarak tanımlanır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kavramı Walter Lippman tarafından 1922 yılında yayınlanan ‘Public Opinion’ isimli çalışmada ilk kez kullanılmıştır. Lippman, ‘kalıp yargı’ sözcüğünü ‘zihnimizdeki resimler’ olarak nitelendirirken, bireyin çevresindekileri ve tanık olduğu durumları ‘zihnindeki resimlere’ göre algıladığını ifade etmektedir (Lippman’dan aktaran Ünlü, 2018).

Literatürde, çocukların cinsiyet kalıp yargılarının beş yaş civarlarında şekillendiği ifade edilse de, genellikle iki yaşında çocukların cinsiyetle ilgili algıları oluşmaya başlar ve pek çoğu üç yaşında karşılarındaki kişinin kadın ya da erkek olduğunu bilir (Martin & Ruble, 2004). Cinsiyete ilişkin kalıp yargıların genel olarak beş yaş civarında gelişerek katı bir şekilde çocuklarda yerleşmiş olduğu görülür. Aile içinde cinsiyete yönelik bilgilerin aktarımı

konusunda yapılan araştırmalarda genellikle geleneksel ve geleneksel olmayan ailelerin tutumlarının incelendiği görölmüştür (Martin & Ruble, 2004). Bütün bunların yanında aile içerisinde yapılan iş bölümleri (çocuk bakımı ve ev işleri) ebeveynlerin çocuklara model olmalarını ve çoğu zaman örtük bir biçimde toplumsal cinsiyete ilişkin yargılar geliştirmelerine neden olabilmektedir.

Piaget, dil gelişimi ile bilişsel gelişim arasında bir bağ olduğunu ve bireyin yaşadığı çevreyi ve kendini anlamlandırmasında iki gelişim alanının birlikte ele alınması gerekliliğini vurgulamakta ve cinsiyet kalıp yargılarının oluşumunda her iki gelişimin de etkili olduğunu öne sürmektedir. Buna göre çocuklarda dil gelişimi, özellikle çocuğun içinde yaşadığı kültürel bağlamdan önemli ölçüde etkilenmektedir. Sosyokültürel bağlamda, cinsiyet kategorilerine yönelik yapılan dilsel yüklemeler, etiketlemeler çocukların cinsiyet rollerine ilişkin değerlendirmelerinde etkisini göstermektedir. Ebeveynlerin kız çocukları için hanım hanımcık, narin, prenses vb. ile erkek çocukları için aslan, yaman vb. sıfatları yüklemeleri bu etiketlemelere örnek olarak gösterilebilir. Bir başka deyişle, çocuğun çevresinde gelişen dil dahi erken yaşlarda toplumsal cinsiyet algısına yönelik kalıp yargıların oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Cinsiyet kategorilerine göre yapılan bu etiketlemeler, çocukların hem kendi cinsiyet rollerine hem de karşı cinsin rollerine ilişkin kalıp yargılarını olumsuz pekiştirmede etkili olabilmektedir (Butler, 2006; Liben, 2004). Çünkü çocuklar yaşadıkları kültürel bağlamda kullanılan dile bağlı olarak, deneyimlerini kodlandırma ve kavramlaştırma yoluyla cinsiyet kategorileri oluştururlar ve bu kodları hafızalarında depolarlar. Cinsiyetlere ilişkin kalıp yargılar, toplumsal değerler, gelenekler görenekler, inançlar ve cinsiyetlere özgü davranışlar bu kategoriler ile şekillenebilmektedir.

Çocuklar çok erken yaşlarda cinsel kalıp yargılara ve cinsiyet rollerine ilişkin bazı bilgiler edinirler. Bu yaşta kendilerine bir dizi oyuncağın gösterildiği bir ortamda erkek çocukların kamyon, silah ya da uzay gemileri gibi erkeksi oyuncakları seçerken, kızlar bebekler, evcilik aletleri gibi kadınsı oyuncakları seşeceklerdir. Saldırıcılık ya da cana yakınlık gibi cinsiyet damgalı özelliklere ilişkin bilgiler daha sonra elde edilse de bunlar da çevreden öğrenilebilir.

Cinsiyet kalıp yargılarının toplum tarafından çocuklara aktarılması yüz yıllardır devam eden bir süreçtir. Antik çağlarda dahi insanların günlük yaşamda kullandıkları araç gereçlerin küçük boyutlarda oyuncak halinde çocuklara da yapıldığı, bu oyuncakların kız ve erkeklerde farklılaştığı yapılan arkeolojik kazılarda tespit edilmiştir (Bener, 2008). Todd, Barry ve Thommessen (2017)'in çocukların oyuncak seğeriminde cinsiyet kalıp yargılarının hangi yaş

grubunda olduğunu araştırdıkları çalışmaya göre, dokuz aylık bebeklerin dahi kendi cinsiyet rollerine yakın oyuncakları tercih ettiği görülmüştür.

Çocuklar oynadıkları oyunlarda da toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yansıtabilmektedir. Kızların futbol oynaması ya da bir erkek çocuğun evcilik köşesinde karşı cinsle oynamasının garip karşılanması nereden de toplumsal cinsiyet rolleridir. Erken yaşta farklı ortamlarda sayısız kalıp yargı ile karşılaşan çocuğun bu davranışları pekiştirmesi kaçınılmazdır (Sayılan, 2012).

Özdemir'in (2014) yaptığı çalışmaya göre; kız çocukların anaokulunda serbest zamanlarının çoğunu evcilik ve sanat köşesinde geçirdikleri, erkek çocukların ise çoğunlukla blok ve sanat köşesinde zaman geçirdikleri saptanmıştır. Sınıf içinde yapılan gözlemlere göre, erkek çocukların zaman zaman evcilik köşesinde oynamak istedikleri, fakat kızların erkeklerin bu köşede oynamalarını istemedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca kız çocukların mutfak eşyaları ve bebeklerle oynaması gerektiği ile ilgili cinsiyet kalıp yargısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Kalıp yargıların kazanılma süreci çocuğun sosyal çevresi ile girdiği etkileşim ile hızlanmaktadır. Bütün bu süreç içerisinde çocuk, cinsiyeti anlamaya çalışır, evde anne baba, okulda öğretmenin cinsiyete özgü davranışlarını incelerken aynı zamanda akranlarından da kendi cinsiyetine dair davranış biçimlerini içselleştirir. Genellikle, çocuklar oyun oynadıkları arkadaş grubu tarafından dışlanmamak ve onların onayını almak için yer aldıkları gruba uygun davranış gösterme eğilimindedir. Yapılan birçok araştırma çocukların daha çok hemcinsleriyle oynamak istediklerini ortaya koymuştur (Çiftçi, 2011; Güder, 2014). Bu noktada okullarda kalıp yargılardan uzaklaşmış şekilde verilecek eğitim, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Toplumsal cinsiyete dayalı kalıplaşmış beklentiler, bireylerin davranışlarını belirleyerek çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dayalı motivasyon ve performanslarının gelişiminde kısır döngülere yol açması sebebiyle cinsiyet farklılıklarının sürdürülmesinde merkezi bir rol oynar. Öğretmenler ise ebeveynlere göre daha fazla çocuğa, daha kolay ulaşabilmeleri nedeniyle, değişimi hayata geçirmek için umut verici başlangıç noktaları olarak kabul edilir (Alan vd., 2018).

2.6. Cinsiyet Roller

Cinsiyet rolü gelişimi, cinsel kimliğinin temelini oluşturur ve çocuğun tüm hayatını etkilemesi bakımından, büyük önem taşır. Cinsiyet rolü gelişimini; biyolojik, sosyal ya da bilişsel bileşenlere bağlı olarak açıklamanın gerekli olduğu yapılan çalışmalarla da belirtilmiştir (Laffy, 2013; Maccoby, 1998).

Cinsiyet rollerinin biyolojik farklarla ortaya çıkması uzun zaman öncesine, ilkel çağlara kadar uzanmaktadır. Eski ilkel toplumlarda, kadınların hamile kalması, çocuk doğurması ve onları besleyip büyütmesi gerçeği toplumsal cinsiyet rolleri açısından önemli sonuçlara yol açmıştır. Bu dönemde erkekler avcılık ve toplayıcılık yaparken, kadınlar yaşamlarının büyük bölümünde çocuk bakmakla yükümlü idi. Böylece erkekler avcılık, çobanlık ve savaşçılık gibi işlerle meşgul olurken kadınlar evde kalıp, çocuk bakmışlar ve daha çok ev işlerini yürütmüşlerdir (Dörtköşeoğlu, 2002).

Rollerin bu şekilde farklılaşması sosyal hayatın bütün yönlerine sıçramış ve erkekler toplum gözünde genel olarak daha cesur, güçlü, bağımsız ve maceracı görülürken, kadınlar edilgen, sessiz, uyumlu ve bakıcı rolünde olmuştur. Günümüzde doğum kontrolü yöntemlerinin gelişmesi, kadın ve erkek arasındaki ekonomik farkların azalması ile cinsiyet rollerinin doğmasına yol açan bu ilk nedenler ortadan kalkmış olsa da geçmişten gelen cinsiyet rolleri sosyal hayatta hala sürmekte ve toplumu derinden etkilemektedir.

Çocuklara doğdukları andan itibaren, toplum tarafından cinsiyetine göre kendisinden beklenenler ve uyması gereken kuralları içeren roller tanımlanır ve bu roller sosyalleşme süreci ile kendisine öğretilir. Buna göre erkek çocuklardan güçlü, bağımsız, rekabetçi olmaları ve duygularını saklamaları beklenirken; kız çocuklarının şefkatli, duygusal, kibar ve yardımsever olmaları istenmektedir. Tüm bu süreç esnasında çocuklara, içinde bulundukları toplumu oluşturan bireyler tarafından, teşvik etme, fırsat sunma, öneride bulunma, cesaretini kırma, gibi çeşitli yollarla cinsiyetlerine uygun roller öğretilmektedir.

Okul öncesi dönem toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi için en kritik dönemdir (Aina & Cameron, 2011; Leaper & Friedman, 2007). Çocuklar bu dönemde, cinsel kimliklerini kazanmaya hazır durumda olduklarından, çevrelerindeki yetişkinleri ve akranlarını gözlemleyip, taklit ederek toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rollere uygun davranışları öğrenirler (MacNaughton, 2006). Toplumsal cinsiyet rollerinin bu yaşlarda kazanılması ve cinsel kimliğin erken yaşlarda oluşması, okul öncesi eğitim kurumlarına ve okul öncesi öğretmenlerine bu konuda büyük bir sorumluluk getirmektedir.

Ebeveynler çocukların ilk öğretmenleri ise, okul öncesi eğitim kurumu aile dışında çocuğun karşılaştığı ilk sosyal kurumdur. Sosyal gelişim açısından okula başlaması ile birlikte çocuk için okulun etkisi artmakta, öğretmen ise anne babadan sonra çocuğun hayatında en önemli yetişkin haline gelmektedir. Dolayısıyla, okulun, çocuğun sadece akademik bilgiler edindiği bir kurum olduğunu söylemek yeterli olmayacaktır. Çocuk yaşadığı toplumun değerlerini, ailesinden sonra okulda öğrenir ve içselleştirir. Böylelikle sosyalleşmenin önemli bir parçası olan toplumsal cinsiyet sosyalleşmesi de yüksek yoğunlukla okulda gerçekleşir.

2.7. Rol Model Olarak Öğretmen

Öğretmen ile çocuk arasındaki ilişki, çocuğun okulu sevmesinde, eğitimin amaçladığı kazanımlara ulaşabilmesinde ve eğitim hayatı boyunca elde edeceği akademik başarılarında önemli bir rol oynamaktadır (Morrison, 2008). Okul öncesi öğretmenin çocuğun ilk öğretmeni olması açısından bakıldığında, eğitim öğretim yılını birlikte geçireceği yetişkin ile özdeşim kurması, onu benimsemesi daha da önem kazanmaktadır (Oktay, 2007).

Pek çok toplumda, öğretmenlik, hemşirelik gibi insanlarla bire bir iletişimlerin söz konusu olduğu meslekleri kadınlarda bulunan nezaket ve şefkatli yapılarla ilişkilendirme eğilimleri gözlemlenmektedir. Aynı şekilde toplumsal cinsiyet rollerinden hareketle erkeklere daha baskın ve üretici, daha çok fiziksel güçlerini ortaya koyabilecekleri mesleklerin uygun olduğu algısı hakimdir. Toplumsal cinsiyet rolleri; kadın çocuklarla ilgilenirken erkeğin daha çok çalışıp eve para getirmesini ön görürken, erkeklerin okul öncesi öğretmenliği gibi düşük maaşlı bir mesleği tercih etmesi zor gözükmemektedir (Cameron, 2001). Kadınların ev içinde bulunan eş, anne, çocuk bakıcısı gibi rolleri ile erkeklerin ev dışında çalışarak ailenin geçimini sağlayan, aktif rolleri meslek seçim kararlarında da kendisini göstermektedir (Kahraman, Tunçdemir & Özcan, 2015).

Okul öncesi öğretmenliği, cinsiyet eşitsizliğin en yüksek olduğu meslek kollarından birisidir. Çocuklarla ilgilenme ve eğitmenin her zaman kadınların işi olduğu fikrinin, 19. yüzyılda işçi olarak çalışan anne ve babaların onlar iş yerindeyken, çocuklarla ilgilenilmesi için ucuz bir iş gücü olarak kadınların kullanılmasından sonra başladığı düşünülmektedir. O dönemde çocuklarla ilgilenen bakıcılar, ideal anne figürü olarak alt sınıf kadınlarından seçilmekteyken, sonrasında ise anaokulları kurulmaya ve öğretmen yetiştirilmeye başlanmıştır (Zhang, 2017).

Son yıllarda okul öncesi eğitime dikkat çeken araştırmacılar çocuğun ileriki yaşamında elde edeceği kazanımlarda, okul öncesi dönemin kritik olduğunu vurgulamış ve bu alanda yetişecek öğretmenlerin anne rolünden daha fazlasına ihtiyaç duyulduğuna kanaat getirmiştir. İngiltere’de bulunan Öğretmen Yetiştirme Ajansı (Teacher Training Agency) öğrencilerin her iki cinsiyetten öğretmen deneyimine ihtiyaç duyduğunu belirtmiş, çocuk eğitimine ilişkin Avrupa Birliği Komisyon Kurulu okul öncesi eğitimde erkek öğretmen sayısını arttırmak amacıyla çalışmalar başlatmıştır (Burgess & Ruxton, 1996). Bunun sonucunda yapılan çalışmalar ile Norveç ve Danimarka gibi ülkelerde okul öncesi eğitim alanında çalışan erkek öğretmen sayısı %9'lara kadar yükselmiş, fakat istenilen yüksek seviyelere ulaşamamıştır (Vandenbroeck & Peeters, 2008).

Toplumlarda yaygın şekilde bulunan cinsiyetçi kalıp yargıları ve değerleri yeniden üretmede okullar önemli bir yere sahiptir. Böylece çocukların okullardan aktarılan bilgi, müfredat, cinsiyetçilikten uzak öğretmen tutumları ve okulun sahip olduğu kültürel ortam sayesinde bu kalıp yargıları yeniden düzenleyip, daha eşitlikçi bakış açıları geliştirmeleri mümkündür (Sayılan, 2012: 13-22).

Tam zamanlı bir okul öncesi eğitim kurumunda çocuğun öğretmeniyle geçireceği zaman, aileleriyle geçireceği zamandan çok daha fazladır. Tüm gününü okulda geçiren bir çocuğun, çevresinde, her iki cinsiyetten örnek yetişkin rol modelleri görmeye ihtiyacı vardır. Günümüzde boşanma, çiftlerin ayrı yaşaması, ölüm, uzun çalışma koşulları vb. gibi durumlar nedeniyle ailelerde çocuk babasız kalabilmektedir. TÜİK verilerine göre 2021 yılında Türkiye’de 174.085 boşanan çift olmuştur (TÜİK, 2021). İstatistiklerde dikkat çeken durum, bu rakamın her geçen yıl daha da artmasıdır. Boşanan ebeveynler, vefat gibi durumlardan dolayı babasını kaybeden çocuklar ile ayrı yaşayan çiftler hesap edildiğinde babası ile birlikte olmayan çocuk sayısı yüzbinlerle ifade edilebilmektedir. Bu durum çok sayıda çocuğun bir erkek figürü ile yakın ilişki kurabilme olasılığını da azaltmaktadır (Cameron, 2001). Eksik kalan bu rolün, aile üyeleri ile işbirliği içinde, çocukların gelişim ihtiyaçları doğrultusunda erkek okul öncesi öğretmeni tarafından desteklenmesi mümkündür.

Araştırmacılar, çocukların yaşamlarında yer alan babaların mutlaka biyolojik bir baba olma zorunluluğunun olmadığını da vurgulamaktadır (Cooney & Bittner, 2001). Buna göre; tek ebeveynli aile yapılarında baba yoksunluğu yaşayabilecek erkek çocuklar için, erkek okul öncesi öğretmenin varlığının cinsiyetine uygun rol modeli gözlemlene açısından yarar sağlayabileceği belirtilmektedir (Cameron, 2001).

Ayrıca, son yıllarda boşanma oranlarının artmasına bağlı olarak tek ebeveynli ailelerin sayısının artması, özellikle anneleriyle yaşayan erkek çocuklar için erkek rol model eksikliğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda eğitim kurumlarında erkek öğretmenin varlığı, çocuklar için yetkin rol model olmaları açısından da önem kazanmaktadır (Sak vd., 2015).

Okul öncesi eğitimde yer alan çocukların kadınlar kadar, erkeklere de yetişkin rol modeli olarak ihtiyaçları vardır. Ülkemizdeki okul öncesi öğretmenliği programları arttıkça, anaokullarında ve anasınıflarında çalışan erkek öğretmen sayısı da artmakta ve bu durum olumlu yetişkin erkek rollerinin de artmasına dair umut vermektedir (Akman, Taşkın, Özden, Okyay & Cortu, 2013). Bu noktada öğretmen yetiştirme kalitesini maksimum düzeyde tutmanın ve her iki cinsiyet için geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden kurtulmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden kurtuluşu, hem erkeklerin hem de kadınların ulaşması gereken bir aşamadır. Bu doğrultuda, her iki cinsiyet için geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine yönelik farkındalık ve duyarlılığın geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Toplum normları ve geleneksel yaklaşım, çocukların bakımıyla çoğunlukla kadınların ilgilenmesi gerektiğini öngörürken, okullardaki erkek okul öncesi öğretmeni sayısını arttırarak bir nevi tabuları yıkmak, cinsiyet eşitliğini arttırmak ve belki de erkek çocukların gözünde “erkekler de küçük çocukların bakımlarıyla ilgilenebilir, onlarla keyifli vakit geçirebilir” bakış açısını kazandırmak mümkündür. Hatta bu sayede babaların dahi kendi çocuklarıyla daha çok ilgilenmesine yönelik motivasyonun sağlanması olasıdır.

Erkek okul öncesi öğretmenlerin üniversitede öğrenim görmeye başladıklarından itibaren uyum sorunu yaşadıkları, kendilerini mesleğe kabullendirmede zorlandıkları, öğretmenlikten çok idareciliğe geçmek istedikleri ve hatta kariyerlerini bitirme noktasına geldikleri bilinmektedir (Cunningham & Watson, 2002). Toplumlarda baskın olan erkeklerin okul öncesi çocuklarının eğitimlerinde kadınlar kadar yeterli olamayacağı önyargısı ile birlikte mesleğin düşük statüde olduğu düşüncesi erkek öğretmenleri olumsuz etkileyerek, bir an önce yönetici pozisyonlarına geçmelerine neden olmaktadır.

Geleneksel perspektiflerin baskın olduğu Türkiye gibi ülkelerde sıfır-altı yaş çocukların bakımlarının anneleri tarafından üstlenmesi gerektiği fikri yaygındır. Toplumda bulunan “erkek çalışıp eve para getirir, kadın ev işleri ve çocuklarla ilgilenir” algısı nasıl günümüzde etkisini yitirmeye başlayıp, hem anne hem babanın çalışıp, ev işleri ve çocuk bakımının ortaklaşa yapıldığı aileler hızla artmaktaysa, aynı şekilde erkek okul öncesi öğretmenlerinin de artmasıyla bu katı fikirlerde değişmeye başlamıştır. Böylece ilkokulda sınıf öğretmenliği,

lisede matematik öğretmenliği gibi okul öncesi öğretmenliği de “kadın mesleği” etiketinden sıyrılmaya başlamıştır. Ancak yavaş ilerleyen bu değişim sürecinde cinsiyet kalıp yargılarının da etkisiyle oluşan “erkekler okul öncesi öğretmeni olamaz” önyargısı, erkek okul öncesi öğretmenlerinin iş içi motivasyonlarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Erkek okul öncesi öğretmen adayları, henüz lisans programlarında aynı eğitimi alan arkadaşları tarafından dahi bu tarz yaklaşımlara maruz kalarak mesleğe uyum sağlamada sıkıntılar yaşamaktadır. Ancak bu uyum sorunları lisans eğitiminin son yıllarında okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan uygulama süreci ile azalabilmektedir. Erkek okul öncesi öğretmen adayları, son sınıfta gerçekleştirdikleri uygulama sürecinde kendini gösterebilmekte ve zamanla diğer arkadaşlarının yaklaşım tarzlarında da değişimler yaşandığını gözlemlemektedir.

Çocuğun aileden sonra birlikte en çok zaman geçirdiği birey olarak öğretmenin, sınıf içerisindeki davranış, tutum ve düşünceleri çocuğun gelecekte mesleklere ve bu meslekleri yapanlara ilişkin görüşünü önemli ölçüde etkilemektedir. Okul öncesi çocuklar öğretmenleri ile olan ilişkilerini akranları ile olan ilişkilerinden daha fazla önemsemektedirler. Çocuğun tutum ve davranışlarında öğretmen ile kurdukları ilişki belirleyici özelliğe sahiptir. Bu açıdan bakıldığında bütün mesleklerde olduğu gibi erkeklerin okul öncesi öğretmenliği yapabilmesinin sağlanması için yazılı ve görsel basının toplumsal duyarlılığı artırmaya yönelik destek olması büyük önem taşımaktadır. Eğitim kurumlarında daha fazla erkek öğretmenin kendisine yer bulması ile erkek çocuklar sahip olması gereken yetkin cinsiyet rollerini, kız çocuklar da karşı cinsle nasıl olumlu ilişki kurabileceklerini öğrenebilecek ve böylelikle, kalıplaşmış cinsiyet rolleri ile ilgili düşüncelere karşı konulabilecektir.

Tüm bu çalışmalar okul öncesi öğretmenliğinin tek bir cinsiyete aitmiş gibi görülmemesi gerektiğini göstermektedir. Bu sebeple öğretmen yetiştirme programlarında daha fazla erkek öğretmen adayının motive edilmesi için tüm eğitimcilere ve okul idarecilerine önemli görevler düşmektedir. Özellikle göreve yeni başlayan erkek öğretmenlere, kadın ağırlıklı bir ortamda kendilerini farklı hissetmemeleri konusunda destek olunması gerekmektedir.

Luginbill (2016)’e göre okul öncesi eğitim kurumlarında erkek öğretmen sayısının artırılmasının üç önemli gerekliliği vardır. İlk olarak; erken yaşlarda çocukların hayatlarında güçlü bir erkek figür görmeleri gerekliliği, ikincisi erkek ve kadın öğretmenler arasındaki öğretim stillerinin farklılığı ve son olarak çocuklara erkeklerin de çocuk eğitiminde sorumluluk alabilmelerini göstermelerini sağlamasıdır. Özellikle erkek çocuklarının cinsiyetine ait özelliklerin kazanılmasında ve sağlıklı cinsel kimlikler geliştirmelerinde,

erkek öğretmenlerin varlığının önemini vurgulayan araştırmalar dikkat çekmektedir (Cunningham & Watson, 2002).

Mills, Martino ve Lingard (2004) ile Sumsion (2005)'un yaptığı çalışmalar anaokullarında çalışan erkek öğretmenlerin, özellikle erkek çocukların akademik başarılarına pozitif etki ettiklerini göstermiştir. Ayrıca bu çalışmalarda “erkekler küçük çocuklarla ilgilenmez” kalıp yargısının kırılarak, babaların da çocuklarına olan ilgisinin artırılabilceği öngörülmüştür.

Cameron (2001) ise okul öncesi eğitim kurumlarında erkek öğretmenlerin üç nedenden dolayı desteklenmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Bunlardan ilki; günümüzde tek ebeveynlerin (genellikle anne) artması ve uzun saatler boyunca çalışan babalar dolayısıyla baba figürünün eksikliğini gidermeleri, ikincisi erkek öğretmenlerin özellikle erkek çocuklar için rol model olmaları, onların eğitim öğretime olan ilgilerini ve cinsiyet algılarını arttırmaları ve son olarak okullardaki öğretmen cinsiyetlerinin dengeli dağılımında olmasının çocukların hem okulda hem de okul dışında daha pozitif davranışlar sergilemelerine yol açmalarıdır.

Lamb (1997)'a göre çocuğun etrafında yeterince yetişkin erkek rol modeli olmadığında, erkek öğretmenin varlığı daha da önem kazanmaktadır. Kendi cinsiyetinden yetişkin biriyle iletişim kurmasının öneminden bahseden Lamb, çocukların öğretmenlerinin hareket ve davranışlarını gözlemleyerek, taklit ederek cinsiyet davranışlarını kazandıklarını belirtmiştir. Ayrıca kız çocuklarının aileleri de erkek öğretmenle çalışmanın, baba-kız ilişkilerine olumlu yansıdığını, karşı cinsle iletişimi arttırdığını dile getirmiştir.

Erkek öğretmenlerin okul öncesi alanında az sayıda olmasının nedenlerinden birisi de mesleğe atfedilen düşük statüdür. Sumsion (2000), okul öncesi öğretmenliğinin ekonomik açıdan kazancının az olduğu görüşü ile birlikte bu mesleği tercih eden erkeklere, gelenekçi çevreler tarafından güvensiz bir yaklaşım sergilenmesinin, erkeklerin bu meslek kolunda çalışma oranlarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir.

Ekonomik etkenler ve değişen sosyal değerler, erkek ve kadın rollerinin değişimini sağlamaya başlamıştır. Son yıllarda Türkiye’de ve dünya genelinde cinsiyet rolleri konusunda eşitlikçi düşüncelerin, gerek iş hayatında gerekse ev içi aile ilişkilerinde giderek yaygınlaştığı gözlenmektedir. Kadınların iş hayatına katılımlarının yükselmesi ile mesleki çalışmaların her iki cinsiyet arasında eşitliğe dayalı bir işbirliği içinde gerçekleşmesi de olası hale gelmiştir. Bu şekilde kadın ve erkek meslek algılarının, farklı çalışma alanlarında,

cinsiyetten bağımsız olarak değişmeye başlaması, iş hayatında yavaş yavaş da olsa cinsiyet dengesinin kurulma sürecine yardımcı olduğunu göstermektedir (Anlıak, 2004).

Okul öncesi dönem çocuklarının eğitimi ve bakımında, sadece kadınların sorumlu olduğu önyargısının değişmesi, eğitim ortamı içerisinde bulunan paydaşlar tarafından istenilen bir durum olsa da bunun tam anlamıyla gerçekleştirilmesi için alanda çalışan profesyonellere, araştırmacılara, eğitimcilere yani tüm topluma bir takım görevler düşmektedir. Bu bağlamda erkeklerin okul öncesi eğitimde etkin bir rol oynayabilmeleri için toplumsal olarak bir farkındalık sağlanması, erkek öğretmenlerin rollerinin ve küçük çocuklarla etkileşimlerinin farklılığına karşı hassas olunması ve bu toplumsal bilinçle okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan erkeklerin karşılaştıkları olumsuz durumlarda desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında erkek öğretmen sayısının artması, toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği tüm bu önyargılara rağmen, süreç içerisinde belli avantajları da beraberinde getirmektedir. Alanda çalışan erkek öğretmen sayısının artması ile okul içerisindeki rekabet ortamı hareketlenebileceği gibi, eğitimin statüsünü de olumlu yönde geliştirebilecektir.

Fagan’a (1996) göre, erkek öğretmenler okul öncesi eğitim kurumlarına farklı perspektifler getirebilir. Araştırmalar, erkek öğretmenin gürültülü ortamlara karşı daha toleranslı olabileceğini belirtirken, çocukların hareketli oyunlarında daha aktif rol alabildiklerini göstermiştir. Ayrıca okullarda çalışan personeller, kadın öğretmenlere oranla erkek öğretmenlerin blok köşesinde daha fazla zaman geçirdiklerini, çocuklar arasındaki çatışmaları çözümü, saldırganlıklarla baş etme ve toleranslı davranma gibi sınıf yönetimi konularında erkek öğretmenleri daha başarılı bulduklarını ifade etmişlerdir (Fagan, 1996).

Sonuç olarak; okul öncesi eğitimin yalnızca kadınlara özgü bir meslek olmadığı görüşünün toplum nezdinde ağırlık kazanması, yalnızca alanda daha fazla erkek öğretmenin görev almasıyla mümkün gözükmektedir. Okul öncesi çocukların toplumsal cinsiyet kimliği ile ilgili kalıp yargısal düşünce sarmalına girmemeleri cinsiyet açısından dengelenmiş bir eğitim ortamının oluşturulması ile sağlanabilecektir.

2.8. Türkiye’de Okul Öncesi Öğretmenliği Mesleğinin Gelişimi

Türkiye’de okul öncesi öğretmen eğitimi, cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren gündemde olmasına rağmen uzun zaman istenen seviyelere ulaşamamıştır. Cumhuriyet

döneminde okul öncesi öğretmenini yetiştirmek amacıyla açılan ilk okul 1927-1928 eğitim-öğretim yılında Ankara’da öğretim süresi iki yıl olan Ana Öğretmen Okulu olmuş, ancak 1925 ve 1930 yıllarında alınan yeni kararlar doğrultusunda anaokullarına ayrılan bütçe ilkokullara aktarılmıştır. Bu kararlar birlikte daha önce açılmış olan birçok anaokuluyla beraber Ana Öğretmen Okulu da kapatılmıştır (Sak, 2005).

Bu dönemi takiben anaokullarının yerine, sadece çalışan ve çocuğuna bakacak kimsesi olmayan kadınların üç-yedi yaş arası çocuklarının bakımını sağlamak amacıyla çocuk yuvaları ve kreşlerin açılmasına izin verilmiştir. 1960’lara kadar Türkiye’de herhangi bir anasınıfı öğretmenini yetiştirme programı bulunamazken, 1963-1964 eğitim öğretim yılında kız meslek liselerinde “Çocuk Gelişimi” programlarının açılmasıyla birlikte, buradan mezun olan öğrenciler anasınıflarında öğretmenlik yapmaya başlamışlardır (Akman vd., 2013).

Ülkemizde öğretmenlik mesleğini ve öğretmen yetiştirmeyi, değişen şartlara göre yasal bir esasa dayandırmak için 1973 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu yürürlüğe girmiş, bu kanun ile okul öncesi öğretmenlerinin yetiştirilmesinin yükseköğretime devredilmesi sağlanmıştır. Böylelikle öğretmen yetiştirme modeli yeni bir kalıba sokulmuş, yeniden yapılanma sürecine girilmiştir (Sak, 2005).

1982’de yeni Milli Eğitim Politikasıyla öğretmen eğitimi yüksekokullarda (fakültelerde) verilmeye başlamış, 1987’de Eğitim Fakülteleri, Meslek Eğitim Fakülteleri ve Güzel Sanatlar Fakülteleri görevi devralmıştır. 1991-1992 akademik yılı itibarıyla da dört yıllık üniversite eğitimi ile “Okul Öncesi Öğretmenliği” programı adı altında Eğitim Fakültelerinde öğretmen yetiştirmeye devam etmiştir. Buradan mezun olan öğretmen adayları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanarak okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapmaya başlamışlardır (Akman vd., 2013).

Türk toplumunda yer alan “anaokullarında kadınlar çalışır, anasınıfı öğretmenliği kadın mesleğidir” algısının oluşmasında yukarıda bahsedilen meslek eğitiminin bir müddet sadece kız meslek liselerinde yer alması dolayısıyla olduğu düşünülebilir. Örneğin; 90’lı yılların ortalarına kadar hiçbir okul öncesi kurumunda erkek öğretmen çalışmazken, üniversiteler görevi devralıp dört yıllık eğitim sonunda öğretmen yetiştirmeye başladıktan sonra erkek öğretmenler de bu meslek kolunda kendilerine yer bulmaya başlamışlardır.

Tablo 1’de 2003-2022 yılları arasında Türkiye’deki anaokulu ve öğretmen sayıları ile ilgili istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 1

Türkiye’deki Anaokulu ve Öğretmen Sayıları ile İlgili İstatistiki Bilgiler

Yıllar	Okul	Erkek	Kadın	Toplam
2003-2004	13 285	694	16 817	17 511
2004-2005	15 978	1 161	20 991	22 152
2005-2006	18 539	1 167	19 743	20 910
2006-2007	20 675	1 181	23 594	24 775
2007-2008	22 506	1 218	24 683	25 901
2008-2009	23 653	1 644	20 698	29 342
2009-2010	26 681	2 069	40 647	42 716
2010-2011	27 606	3 414	44 916	48 330
2011-2012	28 625	2 954	52 929	55 883
2012-2013	27 197	3 620	59 313	62 933
2013-2014	26 698	3 387	59 940	63 327
2014-2015	26 972	4 070	63 968	68 038
2015-2016	27 793	3 871	68 357	72 228
2016-2017	28 891	4 032	72 352	76 384
2017-2018	31 246	4585	79.672	84 257
2018-2019	31 813	5240	88 062	93 302
2019-2020	32 554	5910	92 915	98 825
2020-2021	30 978	6082	88 967	95 049
2021-2022	29 099	5617	74 335	79 952

“MEB Okul Öncesi Eğitim İstatistikleri”, 2022. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının yayınladığı Örgün Eğitim istatistiklerinden uyarlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere 2003-2004 eğitim öğretim yılında ülke genelinde sadece 694 erkek okul öncesi öğretmeni bulunurken (%3,96), yıllar geçtikçe erkek öğretmen sayısında artış sağlanmış, 2013-2014’de bu oran 3.387 erkek öğretmen ile %6’lara kadar yükselmiştir. Günümüzde ise okul öncesi eğitim kurumlarında 74.335 kadın okul öncesi öğretmeni çalışırken, toplam 5617 erkek okul öncesi öğretmeni görev yapmaktadır. Bu istatistikler Türkiye’deki erkek okul öncesi öğretmenlerinin oranının %7,02 olduğunu göstermektedir (MEB İstatistikleri, 2022). Aslında bu oran Avrupa’da bulunan birçok ülkeye göre yüksektir. Araştırmalar okul öncesi eğitimde erkek öğretmen oranının sadece Norveç, Danimarka ve Türkiye’de %5’in üzerinde olduğunu, diğer ülkelerde bu oranın genellikle %1 ile %3 arasında değiştiğini göstermektedir (Peeters, Rohhman & Emilsen, 2015).

Ülkemizde 2009-2010 eğitim öğretim yılı öncesi, okul öncesi eğitim 32 ilde zorunlu hale getirilmiş, bu tarih itibarıyla da atanan erkek okul öncesi öğretmeni sayısında artış gözlenmiştir. Ancak okullaşma oranın yükselmesine ve erkek öğretmen sayısının eskiye oranla artmasına rağmen, kadınlar bu meslek kolunda %90 oranının altına hiç düşmemiştir (Erden, Özgün & Aydılek-Çiftçi, 2011).

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargıları ile öğretmenlerinin cinsiyeti arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma kapsamında ulaşılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalar tarih sırasına göre özetlenmeye çalışılmıştır.

3.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Barutçu (2002), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocukların cinsiyet kalıp yargıları ile annelerinin sosyal uyumları arasındaki ilişkiyi incelemek için toplam 300 çocuk ile yaptığı çalışmada, Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği aracılığıyla topladığı verileri değerlendirmiştir. Araştırmanın bulguları çocukların cinsiyetlerine göre cinsiyet kalıp yargı puanlarında anlamlı bir fark bulunamadığını göstermektedir. Kız ve erkek çocukların erkeksi kalıp yargı ortalamalarının kadınsı kalıp yargı ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Annelerin sosyal uyumlarının ise kız çocukların kadın kalıp yargı puanlarını ve toplam kalıp yargı puanlarını etkilediği saptanmıştır.

Sak (2005), erkek okul öncesi öğretmenlerinin okullarında karşılaştıkları durumlar ile çocuğu erkek okul öncesi öğretmeninden eğitim alan anne babaların erkek okul öncesi öğretmenleri hakkındaki görüşlerini araştırmıştır. Çalışmanın örneklemi 106 erkek okul öncesi öğretmeni ile 275 öğrenci velisi tarafından oluşturulurken araştırmacının hazırladığı anket ile katılımcıların görüşleri alınmıştır. Araştırmanın sonuçları; 27-32 yaş aralığındaki erkek okul öncesi öğretmenlerinin göreve başladıklarında 22-26 yaş aralığındaki erkek öğretmenlerden daha fazla olumsuz durumlarla karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca kırsal yerleşim yerlerinde göreve başlayan erkek öğretmenlerin şehir merkezlerinde görev yapan erkek öğretmenlerden daha fazla olumsuz durumlarla karşılaştıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Özkan (2009), okul öncesi beş-altı yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarını bazı değişkenler açısından incelediği çalışmada, araştırmaya dahil edilen çocukların cinsiyet kalıp yargılarını ölçmek için Cinsiyet Kalıp Yargı Ölçeği, anne babaların cinsiyet rolü algılarını ölçmek için de BEM Cinsiyet Rolü Envanteri kullanmıştır. Çalışmanın örnekleme random örneklem yöntemiyle seçilen dört il olarak belirlenmiş, bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okul öncesi kurumlarına devam eden İstanbul'dan 103, Balıkesir'den 49, Diyarbakır'dan 33 ve Konya'dan 60 çocuk çalışma grubuna dahil etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; çocuk yaşı, çocuk cinsiyeti, aile yapısı, kardeş sayısı, anne çalışma durumu ve baba cinsiyet rolleri gibi farklı değişkenlerin okul öncesi dönem çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Karaduman (2011), Türkiye'de okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin mesleklerine ilişkin tutumlarında cinsiyet ve cinsiyet rolünün incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmada çeşitli bölgelerden rastgele seçilmiş 11 üniversitede okuyan 278 erkek, 1250 kız okul öncesi öğretmen adayından oluşan katılımcılara Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Türkçe VII Uyarlaması ile Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği uygulamıştır. Araştırma sonuçları; cinsiyet ve cinsiyet rolünün, katılımcıların toplam tutum skorunun belirlenmesinde etkileşimli bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Erkeksi cinsiyet rolüne sahip katılımcılarla kadınsı cinsiyet rolü gösteren katılımcılar arasında anlamlı bir istatistiksel fark olduğu gözlemlenirken, okul öncesi öğretmenliğine karşı tutumların gelişmesinde cinsiyet rolünün, cinsiyetten daha fazla öneme sahip olduğu saptanmıştır.

Ünlü (2012) ise farklı değişkenlere göre okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarını incelemiştir. Araştırmada çocukların cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu ve çocukların kurumda bulundukları süre değişkenleri ele alınmıştır. Dört ila altı yaş arasında toplam 527 çocuğun cinsiyet rolü davranışlarını belirlemek amacı ile Okul Öncesi Etkinlik Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; kız çocukların cinsiyet rolü davranış puan ortalamaları erkek çocuklardan anlamlı düzeyde farklı çıkarken, dört, beş ve altı yaş kız çocukların cinsiyet rolü davranışları da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, çocukların yaşı ve kurumda bulundukları süre ile çocukların cinsiyet rolü davranışları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Akman ve diğerleri (2013) tarafından ebeveynlerin erkek okul öncesi öğretmen algısını ölçmek amacıyla yapılan çalışmada 207 anne ve 139 babaya araştırmacılar tarafından

hazırlanan anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin okul öncesi eğitimde öğretmen cinsiyetine özel bir önem atfetmemesine rağmen bazı katılımcıların okul öncesi eğitimi kadın işi olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu algıların kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığı ifade edilirken, çocuğu erkek öğretmenden eğitim alan ebeveynlerin erkeklerin de bu alanda kadın öğretmenler kadar başarılı olduklarını ve tekrar tercih etmeleri durumunda öğretmen tercihini erkek öğretmenden yana kullanabilecekleri çıkarımlarına ulaşılmıştır.

Demirtaş, Demir ve Demir, M. (2014) Türkiye’deki anaokullarında erkek öğretmen algısını araştırdıkları çalışmada Gaziantep ilinde bulunan beş okul öncesi kurumdan 21 öğretmen ve sekiz yöneticiden oluşan çalışma grubuna yarı yapılandırılmış form aracılığıyla okul öncesi öğretmenin kim olduğu, nitelikleri, erkek okul öncesi öğretmenlerinin meslekte yaşayabileceği güçlüklerin neler olabileceğine dair sorular sormuş, verilen cevapları içerik analizi tekniğiyle analiz edilip, temalar altında gruplandırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kadın öğretmenler kendilerini daha çok annelik, güneş ve çiçek metaforu ile ifade ederken, erkek öğretmenlerin okullarda baba figürünü temsil edebileceği belirtilmiştir. Buna ilaveten, erkek öğretmenlerin kadın öğretmenler ile yeterli düzeyde iş birliği yapabilecekleri fakat erkek okul öncesi öğretmenin sevgi, şefkat, merhamet gibi değerleri kadın öğretmenler kadar yansıtamayacağı ifade edilmiş, özellikle okul öncesi dönem çocukların temizlik ve tuvalet alışkanlıkları gibi öz bakım becerilerini karşılama konusunda zorluklar çekebilecekleri belirtilmiştir.

Güder (2014), okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmada aynı sınıfa devam eden düşük sosyoekonomik düzeyden, farklı aile yapılarından gelen sekiz okul öncesi çocuk ve bu çocukların anneleri ayrıca anneanneleri ile de görüşerek gözlem ve etkinlik uygulamaları yapmıştır. Araştırmanın bulguları; çocukların kıyafet, renk, oyuncak ve oyun tercihlerinde toplumsal cinsiyet rollerine uygun tercihlerde bulunduklarını göstermiştir. Çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinde oyuncak renginin ve annelerin toplumsal cinsiyete dair görüşünün ve akranlarının bakış açısının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların kadın ve erkek cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargısal görüşlerinin var olduğu ve kadınların özelliklerinin erkeklere göre daha olumsuz nitelikler taşıdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bayramoğlu (2015), yaptığı çalışmada Cinsiyet-Duygu Kalıp Yargı Senaryo Ölçeği kullanarak KKTC’de eğitim gören beş-altı yaş grubundaki çocuklarda cinsiyet özelliklerine ilişkin algıların ve kalıp yargıların varlığının ve ortaya çıkış biçimlerini analiz etmiştir.

Araştırma bulguları beş yaş dönem çocuklarında cinsiyete dayalı kalıp yargıların var olduğunu göstermiştir.

Sak ve arkadaşları (2015) temel nitel araştırma yöntemiyle iki erkek okul öncesi öğretmeninden eğitim alan 21 çocuk ve iki kadın okul öncesi öğretmeninden eğitim alan 24 çocuk olmak üzere toplamda 45 çocuğun erkek okul öncesi öğretmenleriyle ilgili görüşlerini araştırmışlardır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları; okul öncesi dönem çocukların, erkek okul öncesi öğretmenlerinin cinsiyetleri ile ilgili farkındalıklarının olduğunu göstermiş ve erkek öğretmenlerin çocukların ebeveynleri ile de olumlu ilişkiler geliştirdikleri ifade edilmiştir. Buna ilaveten hem erkek hem de kadın öğretmenlerden eğitim alan çocukların, çoğunlukla kendi öğretmenlerini benimsedikleri görülmüş, çocukların öğretmenlerinin cinsiyetinden çok yaptırıldıkları etkinlikler ile ilgilendikleri belirlenmiştir.

Güder ve Yıldız (2016), okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet algılarında ailelerin rolünü araştırmış ve analiz için elde edilen veriler çocuklarla bireysel görüşmeler, gözlemler ve müdahalesiz etkinlikler yoluyla toplanmıştır. Araştırmaya dahil edilen çocukların anneleri ile aile yapıları ve toplumsal cinsiyet kavramları üzerine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; çocukların cinsiyetlere ilişkin kalıp yargısal görüş belirtmelerinde ev içi sorumlulukların geleneksel bir şekilde dağılması, annelerinin ev hanımı olması, babaların geleneksel erkek rollerine uygun davranması gibi faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkarak okul öncesi eğitim programının cinsiyet kalıp yargılarından uzaklaştırılmış etkinlikler içermesi ve okullarda cinsiyet eşitliği duyarlılığını artırmak amacıyla aile eğitimlerinin düzenlenmesinin olumlu sonuçlar ortaya koyabileceği belirtilmiştir.

Yağbasan ve Aksoy (2016), Elazığ ili özelinde bir alan çalışması yaparak rastgele örneklem seçimi yöntemiyle seçilen dört anaokulunun velilerine erkek okul öncesi öğretmenlerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla anket uygulamıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre veliler okul öncesi öğretmenliğinin daha çok kadınlara ait bir meslek olduğunu belirterek kadın öğretmenin veliler tarafından özellikle tercih edilmesinde kadınlarda bulunan annelik içgüdüsünün baskın olmasını göstermişlerdir. Ayrıca mesleki yeterlilik bakımından kadınların erkeklere oranla daha fazla bilgi ve beceriye sahip olabilecekleri ve erkek öğretmenlerin okul öncesi seviyesindeki çocuklar için fazla disiplinli olacağı düşüncelerinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Şıvgın ve Deniz (2017)'in, okul öncesi dönem çocukların cinsiyet kalıp yargılarını ölçmek için yaptıkları araştırma nicel yöntemli bir ön test ve son test deneysel çalışmasıdır. Bu araştırmanın örneklemini Kocaeli'nin Darıca ve Gebze ilçelerindeki ilkokullara bağlı iki anasınıfında öğrenim gören 80 çocuk oluşturmuştur. Araştırmacılar çalışmaya dahil edilen çocukları deney ve kontrol grupları şeklinde 40'ar kişi halinde iki gruba ayırdıktan sonra her iki gruba da “Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı” uygulamıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise deney grubundaki 40 çocuğa araştırmacılar tarafından geliştirilen “Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinlikleri” uygulanmıştır. İlk aşamada her iki gruptaki çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algılarının benzer olduğu görülürken, çalışmanın ikinci aşamasında deney grubundaki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında olumlu değişimler olduğu saptanmıştır.

Gülçiçek (2017), anne babaların erkek okul öncesi öğretmenlerine yönelik algılarını araştırmış ve Ankara'da yaşayan 11 kadın ve iki erkek olmak üzere toplam 13 veli ile görüşmeler yapmıştır. Nitel bir araştırma olarak yürütülen çalışmalardan elde edilen veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışma sonucunda; eğitim-öğretim yılının başında velilerin çocuklarının erkek okul öncesi öğretmenine yönelik olumlu ve olumsuz algıları olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğretmenlere yönelik olumsuz algılara örnek olarak; çocuk istismarı endişesi, kız çocukları ile iletişim kurmada yetersizlik ve çocukların öz bakımı ile baş edememe gibi konular örnek olarak verilmiştir. Çalışmaya katılan ebeveynlerin erkek öğretmenlerin anne olmama durumunu mesleki açıdan bir dezavantaj olarak görmeleri dikkat çekmiştir. Olumlu algılara örnek olarak ise ebeveynler erkek okul öncesi öğretmenlerinin çocuklar üzerinde daha fazla kontrol sağladığını belirtmişlerdir. Buna ek olarak, çocuklarının öğretmenini tanımaya başladıkça ebeveyn algılarının olumlu yönde değiştiği saptanmıştır.

Karabekmez, Yıldırım, Akamca, Ellez & Üner Bulut (2018) tarafından okul öncesi çocukların mesleklere yönelik cinsiyet algılarını araştırmak için yapılan nitel araştırmada dört-beş yaş grubu toplam 30 çocuğun mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algıları, çocuk görüşme formu ve çizilen meslek resimlerinin çözümlenmesi yoluyla ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre kız çocukları sadece kadınların yapabileceği düşünülen meslek olarak daha çok terzi mesleğini seçerken, erkek çocukları ise daha çok ev hanımlığı mesleğini seçmişlerdir. Sadece erkeklerin yapabileceği düşünülen meslek olarak ise kız çocukları tarafından daha çok şoförlük mesleği belirtilirken, erkek çocukları tarafından daha

çok pilotluk mesleği tercih edilmiştir. Araştırma sonuçları dört-beş yaşlarındaki çocukların mesleklere karşı cinsiyet kalıp yargılarının olduğunu göstermektedir.

Deniz ve Güven (2019), okul öncesi dönem çocukları ve annelerinin cinsiyet kalıp yargılarını araştırdıkları nicel araştırmada, çalışma grubunu 65-74 aylık 10 çocuk ve annelerinden oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracının kullanıldığı araştırmanın sonuçları; çocukların annelerinden daha fazla cinsiyet kalıp yargıları olduğunu göstermiş, çocukların toplumsal cinsiyet baskısı olmadan yetiştirilmesi ve eğitilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Araştırmada çocukların eğitiminde ve özellikle cinsiyet kalıp yargıların gelişiminde rol model olmanın önemi ve öğretmenlerin rolüne dikkat çekilmiştir. Diğer yandan öğretmenlerin ebeveyn eğitimlerine cinsel gelişim ve eğitim ile toplumsal cinsiyet konularını dahil edebilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

İpek (2019), erkek okul öncesi öğretmen adaylarının okul öncesi eğitim alanında erkek kimliği ile var olmalarını incelediği çalışmasında erkek öğretmen adayları ile oluşturduğu çalışma grubuyla nitel bir araştırma ortaya koymuştur. Bu çalışmanın sonuçlarına göre; erkek öğretmen adayının bu mesleği tercih etme sürecinde yakın çevresinde öğretmen olmasının etkili olduğu ortaya çıkmış, bu meslek kolunda kendilerini azınlık olarak tanımlayan erkek öğretmen adaylarının akademik başarılarında ve sosyal ilişkilerinde de bu durumun belirleyici olduğu belirtilmiştir. Ayrıca erkek okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik pratiklerini geliştirme sürecinde kadın öğretmen adaylarına göre daha kaygılı oldukları belirtilirken erkek öğretmen adaylarının bu meslek kolunda başarılı olduklarını hissetmeleri ve çevreleri tarafından takdir edilmelerinin akademik başarılarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Rainey ve Rust (1999) “Kelimeler seni incitebilir” adlı cinsiyet kalıp yargılarından arındırılmış bir eğitim programı ile okul öncesi çocuklarda bulunan cinsiyet kalıp yargılarını incelemiştir. 36 anaokulu öğrencisi ile toplamda sekiz hafta devam eden eğitim sürecinin öncesinde ve sonrasında kontrol-deney grubundaki çocuklara cinsiyet kalıp yargıları tutum ölçeği ile birlikte sosyal kabul ölçeği uygulanmıştır. Uygulanan eğitim programından sonra çocukların cinsiyet kalıp yargılarından uzaklaştığı, kontrol ve deney gruplarında ölçeğe verilen yanıtların anlamlı biçimde farklılaşması ile gözlemlenmiştir.

Cooney ve Bittner (2001), erkek okul öncesi öğretmenleri ve üniversitelerin okul öncesi öğretmenliği programlarında okuyan erkek öğretmen adaylarıyla yapmış oldukları odak grup çalışmasıyla erkeklerin bu meslek kolunu tercih etmeme sebeplerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda; erkeklerin okul öncesi öğretmenliği mesleğini daha çok düşük maaş ve statü nedeniyle tercih etmedikleri belirtilirken, katılımcıların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından kaynaklanan ayrımcılık hissi ile okulda kendilerini yalnız hissedecek olmalarını ifade etmeleri çalışmanın dikkat çeken bulguları arasında yer almıştır.

Cunningham (2001) yaptığı araştırmada ebeveynlerin eğitim seviyeleri, kendi aralarında ev işlerini nasıl paylaştıkları, annelerin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları ve annenin iş hayatında yer almasıyla çocuklarının toplumsal cinsiyete ilişkin tutum ve davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Annenin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumu ile çocuğunun bebeklikten 18 yaşına gelene kadar ev işlerine dahil olma davranışları arasında ilişki ortaya konmuştur. Bunun yanında başka bir çalışmada ebeveynlerin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarından çok, onların ev işleri konusunda sergiledikleri davranışların çocukları daha fazla etkilediği bulunmuştur. Çocuk bir yaşındayken yapılan ev işlerinde sergilenen tutumların çocuk yetişkin olduğunda (31 yaş) onun ev işlerine katılım davranışları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Aynı çalışmanın sonuçlarına göre babası ev işlerine yardımcı olan erkek çocukları yetişkin olduklarında eşlerine karşı aynı davranışı sergileyerek ev işlerine katılım göstermektedirler. Aynı etki kız çocuklarında görülmemiştir. Anneleri bir ile dört yaşındayken çalışma hayatı içinde bulunan kızların, yetişkin bir birey olduklarında daha az ev işi yaptıkları ortaya konmuştur.

Poulin-Dubois, Serbin, Eichstedt, Sen & Beissel (2002) tarafından okul öncesi dönem çocukların cinsiyet kalıp yargılarını araştırmak amacıyla 63 çocukla yapılan çalışmada, çocuklara seçmeleri için dokuz erkek, kız ve cinsiyet kimliği olmayan oyuncak bebek verilerek erkeksi, kadınsı ve nötr aktiviteler sunulmuştur. Çalışmanın ilk aşamasında, sadece 24 aylık kız çocuklarının kadınsı ve erkeksi özellikler ile ilgili bilgi sahibi oldukları belirlenmiş, ikinci aşamanın sonunda 31 aylık erkek çocuklarının cinsiyete özgü kalıplaşmış özellikler hakkında bazı bilgilere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Her iki çalışmanın sonuçları birleştirildiğinde çocuklarda en erken 24 aylıktan itibaren cinsiyete dair kalıp yargısal görüşlerin oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Collete ve Helen (2004), 344 öğretmenle eğitimde toplumsal cinsiyet kalıp eşitsizlikleri ve kalıp yargıları tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmada, veriler anket ve odak grup görüşmeleri ile toplamıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler eğitim ortamlarında var olan

cinsiyet eşitsizliklerinin farkında olduklarını belirtmiş ve bu konuda eğitim eksikleri olduklarının altını çizmiştir. Okul ortamında böyle bir durumla karşı karşıya kaldıklarında ise cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için ellerinden geleni yapacaklarını vurgulamışlardır.

Servin ve diğerleri (2008) çocukların oyuncak seçimlerinde cinsiyet rollerinin etkisini araştırmıştır. Buna göre; bir, üç, beş yaşındaki çocuklarla yapılandırılmış bir oyunda dört kadınsı, dört erkeksi ve iki nötr toplam on adet oyuncak arasından oyuncak seçimine ilişkin cinsiyet farklılıklarını incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini bir yaş grubundan 38, üç yaş grubundan 33 ve beş yaş grubundan 35 olmak üzere toplam 106 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarında hem kız hem de erkek çocukların bir yaş gibi çok erken yaşlarda dahi cinsiyetlerine uygun oyuncakları tercih ettikleri saptanmıştır.

Hilliard ve Liben (2010), okul öncesi çocuklarda cinsiyete göre farklılık düzeylerini araştırdıkları çalışmalarında, üç ile beş yaş arası çocuklara iki hafta süresince öğretmenleri aracılığıyla cinsiyet ayırımına ilişkin konularda çalışmalar yaptırarak cinsiyet tutumlarındaki değişimi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda çocukların cinsiyet kalıp yargılarında artma gözlemlenirken, karşı cinsle oyun oynama ve iletişim kurma davranışlarında azalma olduğu belirlenmiştir.

Chen ve Rao (2011), Çin’de dört yaş grubu çocuklarının cinsiyet algılarını araştırmak amacıyla yaptıkları çalışma ile okul öncesi öğretmenlerinin cinsiyete dayalı bazı kalıp yargılara sahip oldukları ve öğretmenlerin kız çocuklara oranla erkek çocuklarla daha çok iletişim kurdukları bulgularına ulaşmıştır. Hong Kong’da bulunan dört ayrı anaokulunda on ay süren araştırmada sınıflarda gözlemlenen oyuncakların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını destekleyen nitelikte olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmenlerin sınıf etkinliklerinde çocukları cinsiyetlerine göre gruplandırdıkları fakat uyguladıkları cinsiyete dayalı davranış ve düşünce kalıp yargılarının farkında olmadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Farquhar (2012), okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerle anket ve görüşme yöntemiyle yürüttüğü çalışmada, erkek öğretmenlerin okul öncesi eğitimde olmalarının olumlu ve olumsuz yönlerini araştırmıştır. 834 katılımcıdan oluşan çalışma grubunun büyük bir çoğunluğu bu alanda erkeklerin de olması gerektiğini belirtmiştir. Erkek öğretmenlerin okul öncesi eğitimde olmalarının çocuklara olan faydalarının yanı sıra aynı zamanda okullarda cinsiyet eşitliğinin sağlanması, çalışan haklarının iyileştirilmesi ve

babaların çocuk eğitimine daha fazla ilgi göstermeleri gibi olumlu katkılarının da olacağı, katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Endendijk ve arkadaşları (2013), üç yaş grubu çocukların ve ebeveynlerinin cinsiyet kalıp yargılarını incelemeyi amaçladıkları araştırmalarında Hollanda'da bulunan okul öncesi kurumlarından toplam 355 çocuk, bir yaşındaki kardeşleri ve ebeveynlerinden oluşan çalışma grubuna Çocuk Yetiştirme Cinsiyet Rol Tutum Ölçeği uygulamıştır. Bu araştırmanın sonucunda annelerin babalardan daha güçlü cinsiyet kalıp yargılarına sahip oldukları saptanmıştır. Araştırmanın diğer bulguları; aynı cinsiyetten çocukları olan babaların, karşı cinsiyetten çocukları olan ebeveynlere göre daha gizli toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahip olduğunu ve kız çocukların kalıp yargılarının daha çok annelerinden etkilendiği belirtilirken, erkek ve kızların, gizli cinsiyet kalıp yargıları bakımından birbirinden farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Rio ve Strasser (2013), Şili'de bulunan anaokullarında altı yaş grubu toplam 81 okul öncesi öğrencisi ile cinsiyetlerine dair kalıp yargıları belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, kız ve erkek çocukların birbirinden farklı akademik kalıp yargılara sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; erkekler kendilerini matematik alanında daha başarılı görürken kızlar dil alanında daha başarılı olacaklarını düşünmektedir. Çalışma, çocukların erken yaşlarda cinsiyete dair kalıp yargıların oluştuğunu belirtirken, kızların dil alanında erkeklerin ise matematik alanında daha başarılı olacaklarına dair inanca sahip olmalarının toplumsal cinsiyet kalıp yargıları sonucunda ortaya çıktığını vurgulamaktadır.

Yapılan alan yazın taraması sonucunda 28 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalardan 17'si okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarını çeşitli değişkenlere göre inceleyen çalışmaları, 11'i ise erkek okul öncesi öğretmenleri ile ilgili çalışmaları kapsamaktadır. Bu çalışmalarda genellikle nicel araştırma yöntemleri benimsenmiş ve amaçlanan değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Ancak erkek okul öncesi öğretmeni tarafından eğitim alan okul öncesi dönem çocukları ile kadın öğretmen grubu çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının karşılaştırıldığı araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle yapılacak çalışmanın alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanma sürecine ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama modelleri geçmişte ya da o anda var olan bir durumu betimleyen, açıklayan, tanımlayan ve katılımcıların ilgi, beceri, görüş ve düşüncelerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklemlemlerle yapılan araştırmalardır. Bu araştırmalarda veriler, özelliği betimlenecek topluluğun her bir bireyinden değil, bu topluluğu temsil eden bir parçasından, yani örnekleminden alınır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2014; Karasar, 2015). Bundan dolayı araştırmada, okul öncesi dönem çocukların cinsiyet kalıp yargılarının öğretmen cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tarama modellerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama, geniş gruplar üzerinde yürütülen, gruptaki bireylerin bir olgu ve olayla ilgili görüşlerinin, tutumlarının alındığı, olgu ve olayların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karakaya, 2012).

4.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu kolay ulaşılabilir örneklem tekniğiyle belirlenmiş olup, gruptaki çocukların tipik gelişim göstermelerine, yaşlarının yakınlığına ve aynı eğitim bölgesinde olmalarına dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda, çalışma grubuna Ankara ili Gölbaşı ilçesinde iki farklı anaokuluna 2020-2021 ve 2021-2022 eğitim yıllarında iki yıl süreyle devam eden 60-72 ay

grubu çocuklar ve ebeveynleri dahil edilmiştir. Covid-19 pandemisi nedeniyle özellikle 2020-2021 eğitim öğretim yılında okullarda zaman zaman uzaktan eğitim yapılması ve dönem içinde okul öncesi eğitime devam oranlarının etkilenmesi nedeniyle okul kontenjanlarında önemli düşüşler yaşandığı görülmüştür. Bu nedenle çalışma grubuna, erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan 49 çocuk ve kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan 49 çocuk ve ebeveynleri dahil edilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan çocuk ve ebeveynlerinin demografik bilgileri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

Kişisel Bilgiler	Değişkenler	Erkek Öğretmen Grubu		Kadın Öğretmen Grubu	
		n	%	n	%
Yaş	Altı Yaş	49	100	49	100
Cinsiyet	Kız	26	54	22	46
	Erkek	23	46	27	54
Kardeş sayısı	Kardeşi yok	14	28	6	12
	Bir kardeş	26	53	32	65
	İki ve daha fazla kardeş	9	19	11	23

Araştırmanın çalışma grubunda altı yaşında, 49 kız, 49 erkek çocuk yer almıştır. Tablo 2’ye göre erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların %54’ünü kız, %46’sını erkek, kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların ise %46’sını kız ve %54’ünü erkek çocuklar oluşturmaktadır. Bu duruma göre kadın ve erkek öğretmenlerin sınıflarındaki çocuklar cinsiyet açısından yakın bir dağılım göstermektedir. Erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların %28’i ve kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların %12’sinin kardeşinin olmadığı, erkek öğretmenlerden eğitim alan gruptaki çocukların %53’ünün, kadın öğretmenden eğitim alan çocukların %65’inin bir kardeşlerinin olduğu, erkek öğretmenlerden eğitim alan gruptakilerin %19’unun, kadın öğretmen grubundakilerin ise %23’ünün iki veya daha fazla kardeşinin olduğu görülmektedir. Sonuç olarak erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocuklar ile kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların kişisel bilgileri birlikte değerlendirildiğinde her iki grubun benzer özellikler taşıdığı söylenebilir.

Tablo 3

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Ebeveynlerinin Demografik Özellikleri

Kişisel Bilgiler	Değişkenler	Kadın Öğretmen Grubu		Erkek Öğretmen Grubu	
		n	%	n	%
Anne yaş	26-30 yaş	14	28	9	18
	31-35 yaş	21	42	15	30
	36-40 yaş	11	24	14	28
	41 yaş ve üstü	3	6	11	24
Baba yaş	35 yaş ve altı	23	46	18	36
	36-40 yaş	17	34	14	29
	41 yaş ve üzeri	9	20	17	35
Anne öğrenim düzeyi	Lise ve altı	17	34	9	18
	Lisans	27	55	35	71
	Lisansüstü	5	11	5	11
Baba öğrenim düzeyi	Lise ve altı	8	16	4	8
	Lisans	33	67	33	67
	Lisansüstü	8	16	12	25
Anne çalışma durumu	Çalışıyor	25	51	29	59
	Çalışmıyor	24	49	20	41
Baba çalışma durumu	Çalışıyor	37	75	40	81
	Çalışmıyor	12	25	9	19

Tablo 3’de; kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların annelerinin %28’inin 26-30 yaş aralığında, %42’sinin 31-35 yaş aralığında, %24’ünün 36-40 yaş aralığında ve %6’sının ise 41 yaş üzerinde olduğu; erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların annelerinin %18’inin 26-30 yaş aralığında, %30’unun 31-35 yaş aralığında, %28’inin 36-40 yaş aralığında ve %24’ünün 41 yaş üzerinde olduğu görülmüştür. Annelerin öğrenim düzeylerine bakıldığında ise lisans ve üstü mezuniyeti olanların oranının her iki grupta da %50’nin üzerinde olduğu saptanmıştır. Annelerin çalışma durumlarına bakıldığında, kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların çalışan annelerin oranının %51, erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların çalışan annelerinin ise %59 olduğu tespit edilmiştir. Bütün bu oranlar birlikte değerlendirildiğinde her iki gruptaki annelerin özelliklerinin birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Babaların yaş gruplarına bakıldığında; kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların 35 yaş ve altında olan babalarının oranlarının %46, 36-40 yaş aralığında olanların %34, 41 yaş üstünde olanların ise %20 oranında olduğu; erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların 35 yaş ve altında olan babalarının oranlarının %36, 36-40 yaş aralığında olanların %29, 41 yaş üstünde olanların ise %35 oranında olduğu saptanmıştır. Her iki okuldaki babaların yaş grupları birlikte değerlendirildiğinde büyük çoğunluğunun

32-40 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Babaların çalışma durumları incelendiğinde ise her iki grupta da çalışan baba oranının yüzde 75'in üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Aynı şekilde babaların eğitim durumu incelendiğinde ise erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların %92'sinin, kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların babaların ise %82'sinin lisans ve lisansüstü mezuniyetinin olduğu görülmüştür.

Tablo 2 ve Tablo 3'den ulaşılan bilgiler genel olarak birlikte değerlendirildiğinde, erkek okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocuklar ile kadın okul öncesi öğretmenlerinden eğitim alan çocukların ve ebeveynlerinin benzer özelliklere sahip oldukları görülmektedir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla Demografik Bilgi Formu ve cinsiyet kalıp yargılarını ölçmek amacıyla Şıvgın (2015) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı kullanılmıştır.

4.3.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi formu, araştırmacı tarafından hazırlanmış ve sınıf öğretmenleri aracılığıyla ailelere ulaştırılmıştır. Bu formda, çocukların yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, okul öncesi eğitime devam etme süresi, çocuğun aile tipi, anne-babanın öğrenim durumu, mesleği, yaşı gibi değişkenler yer almıştır. Ailelerin doldurduğu form kimlik bilgileri saklı tutularak çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını ölçme aracına verdikleri cevabın bulunduğu kağıtla aynı numaralar atandıktan sonra verilerin analizinde kullanılmak üzere dosyalanmıştır.

4.3.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı

Araştırmada çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ölçmek amacıyla Şıvgın (2015) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı kullanılmıştır. Görevler, meslekler, oyuncaklar ve oyunlar olmak üzere dört alt boyut ve 43 maddeden oluşan ölçek, 120 öğretmen ile yapılan anket çalışması ile elde edilen cevaplardan ve literatürden yararlanılarak oluşturulmuştur. Ölçek maddelerinde yer alan sorular; üç farklı

kutunun içine yerleştirilen kadın, erkek ve kadın-erkek resimleriyle, kız çocuk, erkek çocuk, kız-erkek çocuk resimleri eşliğinde kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ölçme aracında, her bir maddenin üç cevabı bulunmaktadır. Bu cevaplar; “Görevler/işler” ve “Meslekler” alt boyutları için; “Kadın”, “Erkek” ve “Kadın ve Erkek” şeklindeyken oyuncaklar ve oyunlar alt boyutunda ise; “Kız”, “Erkek” ve “Kız ve Erkek” şeklindedir. Ölçme aracında, “Kadın ve Erkek” ya da oyuncaklar ve oyunlar alt boyutu için verilecek “Kız ve Erkek” cevabı toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yansıtmazken, sadece; “Kadın”, “Erkek” ya da “Kız”, “Erkek” cevapları ise toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yansıtmaktadır (Şıvgın, 2015).

Her bir madde ayrı ayrı değerlendirilebildiği gibi, ölçeğin toplamından alınan puanlar da değerlendirmeye alınabilmektedir. Buna göre ölçekten alınan yüksek puan androjenik (hem erkeksi hem kadınsı) özelliği yansıtırken, düşük puan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına işaret etmektedir.

Ölçeğin geliştirilme aşamasında güvenirlik hesaplamalarına göre Cronbach Alpha değeri 0,85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlilik puanı 43 maddeden 0,82 olarak hesaplanmıştır. İki testin puanları arasında ise 0.803 korelasyon değerine ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre; iki testin puanları arasında kuvvetli bir ilişki olduğu ve testin uygulanabilir olduğuna karar verilmiştir (Şıvgın, 2015).

4.4. Verilerin Toplanması

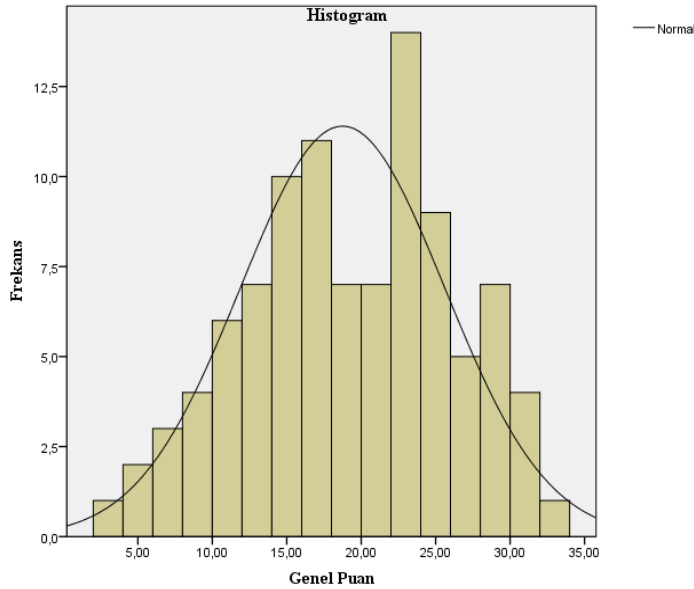
Uygulama öncesinde gerekli olan uygulama izni alındıktan sonra ölçeğin uygulanması için öncelikle 2021 yılı Aralık ayında her iki anaokullarında bulunan müdür, sınıf öğretmeni ve ebeveynlerle görüşülerek gönüllü olur formunu ve çocukları için veli onam formunu doldurmaları istenmiştir. Uygulama süreci, demografik bilgi formunun aileler tarafından doldurulması ve her iki anaokulunda bulunan çocuklara ölçeğin uygulanması ile tamamlanmıştır.

4.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, her iki grubun toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ölçme aracına vermiş oldukları cevaplar bireysel formlara kaydedilmiş ardından analiz etmek amacıyla araştırmacı tarafından SPSS paket programına aktarılarak analiz edilmiştir. Buna göre çocukların ölçek

maddelerine verdikleri cevaplarda “kadın ve erkek” seçeneğini göstermeleri durumuna bir puan verilirken, sadece “kadın” veya sadece “erkek” cevaplarına ise puan verilmemiştir.

Her iki grupta bulunan çocukların ölçme aracına vermiş oldukları cevaplardan elde edilen verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığının belirlenmesi için normallik testi yapılmış ve buna ilişkin histogram Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Çalışmaya katılan çocukların cinsiyet kalıp yargıları ölçeğine verdikleri cevapların frekans dağılım grafiği

Şekil 1’de sunulan frekans dağılım grafiğine göre dağılımın normal olduğu görülmektedir. Ayrıca dağılımın normalliğine ilişkin Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre çocukların ölçme aracından almış oldukları puanların normal dağılım gösterdiği $p=0,46$ ($p>0,05$) saptanmıştır. Ölçme aracının alt boyutlarına verilen cevapların çarpıklık basıklık puanlarına bakıldığında; görevler (Skewness=0,306, Kurtosis=-0,806), meslekler (Skewness=-0,126, Kurtosis=-0,716), oyuncaklar (Skewness= 0,793, Kurtosis= 0,292) ve oyunlar boyutlarında (Skewness= 0,702, Kurtosis=0,047) değerlerin +1,500/-1,500 arasında olması nedeniyle dağılımın normal olduğu ve parametrik testlerin uygulanabileceğine karar verilmiştir (Büyüköztürk vd., 2011). Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, aritmetik ortalama, sıra toplamı ile sıra ortalamaları kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasındaki verilerin karşılaştırılmasında ilişkisiz t testi, ikiden fazla bağımsız grup arasındaki verilerin karşılaştırılmasında ise iki faktörlü ANOVA testi kullanılmış, farklılıkların test edilmesinde 0.05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, okul öncesi çocukların cinsiyet kalıp yargılarının, öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada elde edilen bulgular literatür doğrultusunda tartışılarak yorumlanmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet kalıp yargı puanlarının öğretmen cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin t testi sonuçları Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4

Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları

Boyutlar	Öğretmen Cinsiyeti	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Görevler	Kadın	49	2,22	1,53	96	-3,306	0,001*
	Erkek	49	3,32	1,76			
Meslekler	Kadın	49	5,69	3,42	96	-7,155	0,000*
	Erkek	49	10,26	2,87			
Oyuncaklar	Kadın	49	2,61	1,51	96	-2,684	0,009*
	Erkek	49	3,46	1,64			
Oyunlar	Kadın	49	4,38	1,35	96	-4,636	0,000*
	Erkek	49	5,51	1,02			
Toplam	Kadın	49	14,91	6,09	96	-6,637	0,000*
	Erkek	49	22,57	5,28			

* p<,05

Tablo 4’de çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeğinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde, erkek öğretmenlerden eğitim alan çocukların ortalama puanları $\bar{X}$ =22,57, kadın öğretmenlerden eğitim alan çocukların ortalama puanları $\bar{X}$ =14,91’dir. Bu bulguya göre, araştırmaya katılan çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları, ölçeğin tüm boyutlarının genel toplamında öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [t(96)=6,637, p<,05].

Çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde; erkek öğretmenden eğitim alan çocukların görevler ($\bar{X}=3,32$), meslekler ($\bar{X}=10,26$), oyuncaklar ($\bar{X}=3,46$) ve oyunlar ($\bar{X}=5,51$) alt boyutlarından kadın öğretmenden eğitim alan çocukların almış oldukları ortalama puanlardan daha yüksek puanlar elde ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar araştırmaya katılan çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeği puanlarının görevler [$t(96)=3,306$, $p<,05$], meslekler [$t(96)=7,155$, $p<,05$], oyuncaklar [$t(96)=2,684$, $p<,05$] ve oyunlar [$t(96)=4,636$, $p<,05$] alt boyutlarında öğretmenlerinin cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Bulgulardan da anlaşılabacağı üzere, erkek okul öncesi öğretmenden eğitim alan çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları, ölçeğin alt boyutları ve toplam puanlarında kadın öğretmenden eğitim alan çocuklardan daha yüksektir. Buna göre erkek öğretmen grubunda bulunan çocuklar görevler, meslekler, oyuncaklar ve oyunlar alt boyutlarında yer alan değişkenlerde hem kadın hem de erkeğin rol alabileceğini belirtmişlerdir. Bu durum kalıp yargı puanları yükseldikçe, çocukların cinsiyet eşitliği açısından daha olumlu düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir. Sonuç olarak bu bulgular, erkek öğretmenden eğitim alan çocukların kadın öğretmen grubundaki çocuklara oranla daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir düşünceye sahip olduklarını göstermektedir.

Özdemir (2006), okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarını incelediği çalışmada, beş-altı yaş grubundaki çocuklarda kalıp yargıların var olduğunu saptamış ve bu kalıp yargıların olumlu yönde azaltılması için okullara, ailelere, eğitimcilere ve öğretmenlere büyük görevler düştüğünü belirtmiştir. Tablo 4’den elde edilen verilere göre çalışma grubunu oluşturan çocukların cinsiyet kalıp yargılara sahip olduğu, fakat erkek öğretmen grubu çocukların ölçeğin değerlendirmesine paralel olarak daha androjenik özelliklere sahip oldukları görülmektedir.

Okul öncesi öğretmenliğinin çoğunlukla kadınlar tarafından yapılıyor olması, çocuklara toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili mesajlar vermektedir. Toplum tarafından çocuk bakımı ve beslenmesi ile ilişkilendirilen bu meslek daha çok kadınlara, annelere uygun bir meslek olarak düşünülmektedir. Bir başka deyişle toplumumuzda bulunan cinsiyet kalıp yargıları okul öncesi öğretmenliği mesleğini annelikle ilişkilendirilerek erkek öğretmen adaylarını meslekten uzaklaştırmaktadır. Bu bakış açısına ve geleneksel anlayışa göre erkek okul öncesi öğretmen sayısı, kadın öğretmenlere kıyasla oldukça azdır. Oysa çocuğun eğitim hayatına ilk başladığı yer olan okul öncesi eğitim kurumunda erkek öğretmenlerin var olması çocukların sahip olduğu toplumsal cinsiyet ve mesleklerle ilgili kalıp yargılarını değiştirmesi

açısından büyük önem taşımaktadır (Sumsion, 2005). Tablo 4’den elde edilen veriler, bu görüşleri destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet kalıp yargı puanlarının, cinsiyetlerine göre t testi sonuçları Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5

Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının Kendi Cinsiyetlerine Göre t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Görevler	Kız	48	2,89	1,75	96	-0,672	0,503
	Erkek	50	2,66	1,72			
Meslekler	Kız	48	8,06	4,14	96	-0,205	0,838
	Erkek	50	7,90	3,67			
Oyuncaklar	Kız	48	3,14	1,63	96	-0,623	0,535
	Erkek	50	2,94	1,63			
Oyunlar	Kız	48	4,83	1,22	96	0,849	0,398
	Erkek	50	5,06	1,40			
Toplam	Kız	48	18,93	7,11	96	-0,271	0,787
	Erkek	50	18,56	6,67			

* $p < ,05$

Tablo 5 incelendiğinde; toplumsal cinsiyet kalıp yargı ölçeği görevler alt boyutunda puan ortalamalarının kız çocuklarda $\bar{X}=2,89$, erkek çocuklarda $\bar{X}=2,66$; meslekler alt boyutunda kız çocuklarda $\bar{X}=8,06$, erkek çocuklarda $\bar{X}=7,90$; oyuncaklar alt boyutunda kız çocuklarda $\bar{X}=3,14$, erkek çocuklarda $\bar{X}=2,94$ ve oyunlar alt boyutunda kız çocuklarda $\bar{X}=4,83$ ve erkek çocuklarda $\bar{X}=5,06$ olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların ölçeğin tüm alt boyutlarından aldıkları toplam puanlara bakıldığında kız çocukların aldıkları ortalama puan $\bar{X}=18,93$, erkek çocukların aldıkları ortalama puan ise $\bar{X}=18,56$ olarak saptanmıştır. Yapılan istatistiksel analizlere göre; toplumsal cinsiyet kalıp yargı ölçeği görevler $[t(96)=0,672, p>,05]$, meslekler $[t(96)=0,205, p>,05]$, oyuncaklar $[t(96)=0,623, p>,05]$ ve oyunlar $[t(96)=0,849, p>,05]$ alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde $[t(96)=0,271, p>,05]$ çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç araştırmaya katılan erkek ve kız çocukların cinsiyet kalıp yargı puanlarının birbirinden farklılaşmadığını göstermektedir.

Barutçu (2002), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocukların cinsiyet kalıp yargılarını incelediği çalışmada, çocukların cinsiyetlerine göre cinsiyet kalıp yargı puanlarında anlamlı bir fark bulunamadığını belirtmiştir. Özdemir (2006)’de beş ve altı yaş grubu 120 çocukla yaptığı çalışmada, cinsiyet kalıp yargılarının gelişiminde kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını saptamıştır. Tablo 5’ten elde edilen verilerin, bu araştırmalarla paralel sonuçlar gösterdiği söylenebilir.

Yukarıdaki araştırmaların aksine ise Ünlü (2012), okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rolüne ilişkin davranışlarının kendi cinsiyetlerine göre farklılaştığını saptamış, kız çocukların ölçekten aldıkları puanların erkek çocuklara oranla daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Konu ile ilgili yapılan çoğu çalışmada cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıların, kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir fark göstermemesi, Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı ve Freud'un Psikanalitik Kuramının öngördüğü süreçleri akla getirmektedir. Bu kuramlara göre; çocukların çevrelerinde yer alan aynı cinsten bireylerle özdeşim kurması ve cinsiyet rollerine uygun olan davranışların onaylanıp, pekiştirilmesi kalıp yargıların gelişiminde belirleyici olmaktadır (Kahraman & Başar, 2011).

Cinsiyete göre kalıp yargılarda değişiklik olmaması, çocukların yaşlarına uygun gelişimsel özellik göstererek çevrelerindeki gözlemleri benzer şekilde yorumlamalarından kaynaklanabilir. Tablo 5'ten elde edilen veriler; çalışma grubunu oluşturan kız ve erkek çocukların hemen hemen aynı demografik özelliklere sahip olması ile her iki cinsin gelişiminin de benzer olması sebebiyle cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıların da gelişimi aynı olmuştur şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya dahil edilen çocukların cinsiyetleri ile öğretmenlerinin cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için iki faktörlü ANOVA testi yapılmıştır. Cinsiyet kalıp yargı puan ölçümlerine ait betimsel istatistikler Tablo 6'da, desene ait kenar ve gözenek ortalamalarının karşılaştırmalarına ilişkin iki faktörlü ANOVA sonuçları ise tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmen ve Çocuk Cinsiyetine Göre Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının Betimsel İstatistikleri

	N	Kız		N	Erkek		N	Toplam	
		$\bar{X}$	S		$\bar{X}$	S		$\bar{X}$	S
Kadın Öğretmen	22	14,45	5,51	27	15,29	6,61	49	14,91	6,09
Erkek Öğretmen	26	22,73	6,07	23	22,39	4,35	49	22,57	5,28
Toplam	48	18,93	7,11	50	18,56	6,67	98	18,74	6,85

Tablo 7

Öğretmen ve Çocuk Cinsiyetine Göre Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının ANOVA Sonuçları

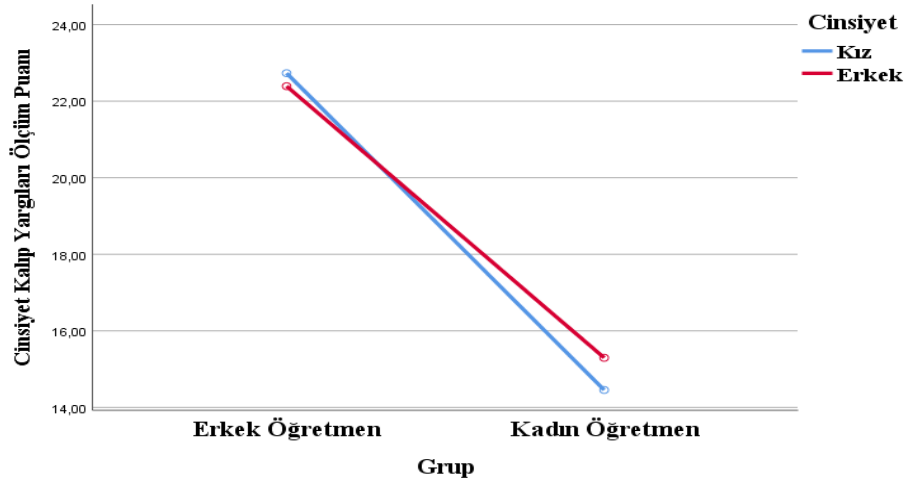
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Öğretmen Cinsiyet	1436,92	1	1436,92	43,32	0,000*
Çocuk Cinsiyet	1,534	1	1,534	0,046	0,830
Öğretmen X Çocuk	8,485	1	8,485	0,256	0,614
Hata	3117,678	94	33,167		
Toplam	4562,622	97			

* p<,05

Tablo 6 ve Tablo 7 birlikte incelendiğinde öğretmen cinsiyeti ile çocuk cinsiyetinin birlikte etkileşimine bağlı olarak cinsiyet kalıp yargılarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır [$F(1,94)=0,256$, $p>,05$]. Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet kalıp yargılarının, öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur [$F(1,94)=43,32$, $p<,05$]. Buna göre; çalışmaya katılan erkek okul öncesi öğretmenin grubunda yer alan çocukların cinsiyet kalıp yargıları ortalama puanı ($\bar{X}=22,57$), kadın okul öncesi öğretmenin grubunda yer alan çocukların ortalama puanından ($\bar{X}=14,91$) daha yüksektir. Bu bulgu, çocukların cinsiyet kalıp yargıları üzerinde öğretmen cinsiyetinin önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Alanda çalışan erkek öğretmen sayısı ile kadın öğretmen sayısının dengelenmesi çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının azalmasını sağlayarak, küçük zihinlerdeki cinsiyet rollerini eşitlikçi bir zemine taşıyabilir. Böylece çocukların belirli meslekleri, belirli cinsiyetlerle özdeşleştirmelerinin önüne geçilmesi mümkün olacaktır (Anlıak, 2008; Cameron, 2001; Sak vd., 2015).

Grupların ölçüm sonunda elde edilen cinsiyet kalıp yargı puanlarına ilişkin grafik Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Çocukların ölçüm sonunda elde edilen cinsiyet kalıp yargı puanları

Şekil 2'ye göre erkek öğretmen grubunda bulunan erkek ve kız çocukların aldıkları puanların, kadın öğretmen grubundaki her iki cinsiyetteki çocukların puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç okul öncesi eğitim kurumlarında erkek öğretmenlerin varlığının çocukların cinsiyet kalıp yargılarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Bir eğitim kurumunda her iki cinsiyetten öğretmenlerin olması, çocukların cinsiyetlere olan bakış açılarını etkilemektedir. Sargent (2005), okul idarecileri, üniversitelerdeki programlar ve erkek öğretmenler odaklı yaptığı çalışmada önemli sayıda katılımcının, erkekleri rol model olarak algıladıklarını belirtmiştir. Buna göre özellikle erkek çocukların yakınında kendi cinsiyetinden bir yetişkinin varlığının; baba figürünü doldurarak disiplinin karşılığı olarak olumlu cinsiyet davranışlarını etkilediği, kız çocuklarda ise karşı cins algısını pozitif yönde geliştirdiği belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu sonuçları destekler niteliktedir.

Tablo 8

Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargı Puanlarının Anne Çalışma Durumuna Göre t Testi Sonuçları

Boyutlar	Anne çalışma durumu	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Görevler	Çalışıyor	53	2,83	1,72	96	0,338	0,736
	Çalışmıyor	45	2,71	1,75			
Meslekler	Çalışıyor	53	8,35	3,48	96	1,045	0,298
	Çalışmıyor	45	7,53	4,33			
Oyuncaklar	Çalışıyor	53	3,09	1,45	96	0,351	0,726
	Çalışmıyor	45	2,97	1,82			
Oyunlar	Çalışıyor	53	4,90	1,22	96	-0,351	0,726
	Çalışmıyor	45	5,00	1,43			
Toplam	Çalışıyor	53	19,18	6,06	96	0,693	0,490
	Çalışmıyor	45	18,22	7,72			

* $p < ,05$

Tablo 8’de çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları anne çalışma durumuna göre incelendiğinde; annesi çalışan çocukların görevler ($\bar{X}=2,83$), meslekler ($\bar{X}=8,35$), oyuncaklar ($\bar{X}=3,09$), oyunlar ($\bar{X}=4,90$) alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde ($\bar{X}=19,18$), annesi çalışmayan çocuklardan daha yüksek puanlar elde ettikleri görülmektedir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda; çocukların cinsiyet kalıp yargı ölçeği puanlarında görevler [$t(96)=0,338$, $p>,05$], meslekler [$t(96)=1,045$, $p>,05$], oyuncaklar [$t(96)=0,351$, $p>,05$] ve oyunlar [$t(96)=0,351$, $p>,05$] alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde [$t(96)=0,693$, $p>,05$] annelerinin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Bu sonuçlar her iki gruptaki çocukların cinsiyet kalıp yargılarında annelerinin çalışma durumlarının herhangi bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Çocukların cinsiyet kalıp yargılarının ele alındığı bir çalışmada Şirvanlı (1992) annenin çalışma durumunun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar üzerinde etkili olmadığını belirtirken, Özkan (2009)’da yaptığı araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne çalışma durumu gibi değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını saptamış, anne cinsiyet rolünün ise çocukların kalıp yargıları üzerinde etkili bir faktör olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmada, anne çalışma durumu ile çocukların cinsiyet kalıp yargıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamasında, ülkemizde bulunan toplumsal ataerkil yapının etkili bir faktör olduğu düşünülebilir. Bu durum; annenin çalışıyor olsa dahi toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının dayattığı ev işlerini yapma zorunluluğunda olması ve çocuğun bulunduğu

geleneksel aile yaşantılarının çocukların verdikleri cevapları olumsuz yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Yukarıda belirtilen araştırmaların aksine Şıvgın (2015), yaptığı çalışmada annesi çalışan çocukların toplumsal cinsiyet algısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tablo 6 incelendiğinde annesi çalışan çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ölçme aracından aldıkları puanların, annesi çalışmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu belirlenmiş olsa da bu sonucun anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 9

Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Ölçeğinin Meslekler Boyutunda Yer Alan Maddelere Verdikleri Cevaplar

Meslekler	Değişkenler	Kadın Öğretmen Grubu		Erkek Öğretmen Grubu	
		n	%	n	%
Anasınıfı Öğretmeni	Kadın	28	57	1	3
	Erkek	-	-	-	-
	Kadın ve Erkek	21	43	48	97
Polis	Kadın	-	-	-	-
	Erkek	31	63	14	29
	Kadın ve Erkek	18	37	35	71
Hemşire	Kadın	33	67	21	42
	Erkek	-	-	-	-
	Kadın ve Erkek	16	33	28	57
İtfaiyeci	Kadın	-	-	-	-
	Erkek	34	69	24	48,9
	Kadın ve Erkek	15	31	25	51
Temizlik Görevlisi	Kadın	35	71	26	53
	Erkek	-	-	-	-
	Kadın ve Erkek	14	29	23	47
Öğretmen	Kadın	25	51	1	1,5
	Erkek	-	-	1	1,5
	Kadın ve Erkek	24	49	48	97
Pilot	Kadın	-	-	-	-
	Erkek	30	61	19	39
	Kadın ve Erkek	19	39	30	61
Aşçı	Kadın	20	40,3	10	20
	Erkek	10	20	11	22
	Kadın ve Erkek	19	39,7	28	56

Tablo 9’da araştırmaya katılan çocukların ölçeğin meslekler boyutunda bulunan maddelere verdikleri cevaplar görülmektedir. Bulgular incelendiğinde; erkek ve kadın öğretmen grubunda yer alan çocukların ölçekte bulunan meslekleri, kadın ve erkek rollerine ilişkin algıları doğrultusunda sınıflandırdıkları görülmektedir.

“Sizce toplumumuzda aşağıda sıralanan mesleklerde daha çok kim ya da kimler çalışmalıdır” sorusunun anasınıfı öğretmeni maddesine verilen cevaplara bakıldığında; kadın öğretmen grubu çocuklarının %57’si bu mesleği kadınların yapması gerektiğini düşünürken, %43’ü hem kadın hem erkek yapabilir şeklinde görüş bildirmiştir. Erkek öğretmen grubunda yer alan çocukların ise anasınıfı öğretmenliği mesleğini %97 oranında hem kadın hem erkek yapabilir görüşü dikkat çekmektedir.

Çocuklar yakın çevrelerinden, cinsiyet rollerini öğrenirler. Sosyal hayata okul öncesi kurumlarında adım atan çocukların burada sadece kadınların çalıştığını görmesi, çocuk bakımı ve eğitiminin kadınlara özgü bir meslek olduğu önyargısını oluşturabilmektedir. Bu nedenle belirli meslek kollarının tek bir cinsiyete aitmiş gibi düşünülmemesi ve kadın-erkek rollerinin eşitlikçi bir temelde özümsemesi için çocukların meslekleri her iki cinsiyetin eşit seviyede icra ettikleri örnekleri görmeye ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir.

Ölçeğin meslekler boyutunda yer alan “öğretmenlik” mesleğinin kimler tarafından yapılması gerektiğine ilişkin soruya her iki grubun verdikleri cevaplar Tablo 9’da görülmektedir. Buna göre kadın öğretmen grubunda yer alan çocuklar %49 oranında soruya sadece kadın cevabını verirken, çocukların %51’i “kadın ve erkek” şeklinde görüş bildirmiştir. Erkek öğretmen grubunda ise çocukların %97’si bu mesleği hem kadınlar hem de erkekler yapabilir şeklinde görüş bildirirken, sadece bir çocuk kadın, bir çocuk da erkek cevabını vermiştir.

Meslekler boyutunda anasınıfı öğretmeni ve öğretmenlik mesleğine ilişkin cevaplar incelendiğinde, çocukların maddeleri kendi öğretmenlerinin cinsiyetini düşünerek cevapladıkları düşünülmektedir. Kadın öğretmen grubunda yer alan çocukların yaklaşık yarısının hem anasınıfı hem de öğretmenlik mesleğini sadece kadınların yapabileceğini düşünmeleri, erkek öğretmen grubunda ise neredeyse çocukların tamamının her iki mesleği de kadın ve erkeğe atfetmesi ise dikkat çekmektedir.

Karabekmez ve diğerlerinin (2018) okul öncesi çocukların mesleklere yönelik cinsiyet algılarını araştırmak için yaptıkları araştırma sonuçları; dört-beş yaşlarındaki çocukların mesleklere karşı cinsiyet kalıp yargılarının olduğunu göstermektedir.

Toplumsal bir kurum olan okullar, idareci pozisyonlarında erkeklerin daha yoğun bulunması, matematik, fen bilgisi öğretmenlerinin çoğunluğunun erkek, yabancı dil, rehber ya da görsel sanatlar öğretmenlerinin çoğunlukla kadın olması, kız ve erkek öğrencilerin farklı renk ve desenlerde okul kıyafetleri giymeleri gibi uygulamalarla, toplumdaki cinsiyet

rollerine ilişkin kalıp yargıları öğrencilere aktarmaktadır (Connell, 1996). Böylece çocuklar geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranışlara yönlendirilmektedir.

Toplumda cinsiyet rolleri belirlendiğinden beri çocuk bakımı ve çocuklarla ilgilenen işlerde çalışan kişiler genelde kadınlar olarak belirlenmiştir. Uzunca bir süre erkeklerin bu iş kolunda çalışması dahi garip karşılanmış, erkek okul öncesi öğretmenleri toplum tarafından kabul görmemiştir. Okul öncesi kurumlardaki kadın ağırlıklı ortam, erkek öğretmenlerin bir an önce idareciliğe geçmesine sebebiyet vermektedir. Okul öncesi eğitim oranlarının yüksek olduğu ülkelerde dahi erkek öğretmen oranlarının %1 ile %4 arasında kalması dikkat çekicidir (Erden vd., 2011). Bu durum okul öncesi kurumlarında yetişkin erkek rol modelinin eksikliğini ortaya çıkarmıştır. Araştırmanın bulguları da bu durumu doğrular niteliktedir.

Tablo 9 incelendiğinde, çalışma grubundaki çocukların polis, itfaiyeci, pilotluk gibi toplum tarafından erkeklere atfedilen meslekleri de cinsiyete dair kalıp yargıların etkisiyle cevapladıkları görülmüştür. Buna göre; kadın öğretmen grubu polislik mesleğini %63, itfaiyeciliği %69, pilotluk mesleğini ise %61 oranında erkeklere yönelik meslek olarak tanımlamıştır. Erkek öğretmen grubuna bakıldığında ise; çocukların polislik mesleğini %29, itfaiyeciliği %48,9, pilotluğu ise %39 oranında erkeklere atfettikleri görülmüştür. Erkek öğretmen grubunun bu meslekleri, kadın öğretmen grubuna göre daha çok hem kadın hem erkek şeklinde cevaplaması dikkat çekicidir.

Ölçeğin meslekler boyutunda hemşire, temizlik görevlisi ve aşçılık gibi maddeler ise toplumsal olarak kadınlara uygun görülen meslekler olarak belirlenmiştir. Tablo 9'a bakıldığında kadın öğretmen grubunun hemşirelik mesleğini %67, temizlik görevlisini %71 ve aşçılık mesleğini %40 oranında kadınlara yönelik meslekler olarak tanımlamışlardır. Erkek öğretmen grubunun ise hemşireliği %42, temizlik görevlisini %53, aşçılığı ise %20 oranında kadınlara atfettikleri görülmektedir. Bu meslek gruplarını erkek öğretmen grubu çocuklarının kadın öğretmen grubuna oranla daha çok her iki cinsiyete ait görmesi ise okul öncesi eğitim kurumlarında her iki cinsiyetten de öğretmen olmasının önemini göstermektedir.

Mesleklere yönelik cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin çalışmalar incelediğinde de benzer sonuçlar görülmektedir. Karabekmez ve diğerlerinin (2018) yaptıkları çalışmada, kız çocukları sadece kadınların yapabileceği düşünülen meslek olarak daha çok terzi mesleğini seçerken, erkek çocukları ise daha çok ev hanımlığı mesleğini seçmişlerdir. Sadece erkeklerin yapabileceği düşünülen meslek olarak ise kız çocukları tarafından daha

çok şoförlük mesleği belirtilirken, erkek çocukları tarafından daha çok pilotluk mesleği tercih edilmiştir. Vatandaş (2007) ise çalışmasında kadın ve erkek katılımcıların, genel olarak sekreterlik, hemşirelik, kasiyerlik, satıcılık gibi meslekleri kadınlara özgü, polislik, askerlik, yöneticilik, şoförlük, mülki amirlik gibi meslekleri erkeklere özgü meslekler olarak gördüklerini belirtmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde; öğretmen cinsiyetinin okul öncesi çocukların cinsiyet kalıp yargılarına olan etkilerin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada ulaşılan sonuçlar ve sonuçlara bağlı olarak oluşturulan öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuç

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet kalıp yargılarının öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini anlamak amacıyla yapılan araştırmanın sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

Araştırmaya 2021-2022 ve 2021-2022 eğitim öğretim yıllarında Ankara ili Gölbaşı ilçesinde iki farklı anaokuluna devam eden 60-72 ay grubu toplam 98 çocuk ve ebeveynleri dahil edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan okulların belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğinden yararlanılmış buna göre aynı bölgede yer alan ve benzer şartlar gösteren iki farklı okuldan seçilen erkek öğretmenlerden eğitim alan 49 ve kadın öğretmenlerden eğitim alan 49 çocuktan oluşan 60-72 ay grubu çocuklar çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunun demografik özellikleri incelendiğinde erkek öğretmen ve kadın öğretmen grubunda yer alan çocukların benzer özellikler taşıdığı belirlenmiştir.

Betimsel tarama modelinin kullanıldığı araştırmada, veriler Demografik Bilgi Formu ve Şıvgın (2015) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı ile toplanmıştır. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ölçmek amacıyla kullanılan ölçme aracının görevler, meslekler, oyuncaklar ve oyunlar olmak üzere dört ayrı boyutunda toplam 52 madde bulunmaktadır. Her bir madde ayrı ayrı değerlendirilebildiği gibi, ölçeğin toplamından alınan puanlar da değerlendirmeye alınmıştır. Buna göre ölçekten alınan yüksek

puan androjenik (hem erkeksi hem kadınsı) özelliği yansıtırken, düşük puan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına işaret etmektedir.

Verilerin analizinde ilişkisiz t testi ve iki faktörlü ANOVA testi kullanılmıştır. Farklılıkların test edilmesinde 0.05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

Araştırma bulguları doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları; ölçeğin toplam puanlarında ve görevler, meslekler, oyuncaklar ve oyunlar alt boyutlarında öğretmenlerinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre; erkek öğretmen grubundaki çocukların cinsiyet kalıp yargı puanlarının kadın öğretmen grubunda yer alan çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle erkek öğretmenden eğitim alan çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının daha düşük olduğu saptanmıştır.
- Öğretmen cinsiyeti ile çocuk cinsiyetinin birlikte etkileşimine bağlı olarak cinsiyet kalıp yargılarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet kalıp yargı puanları; ölçeğin toplamında ve görevler, meslekler, oyuncaklar ve oyunlar alt boyutlarında kız ve erkek çocukları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuç; çalışma grubunu oluşturan kız ve erkek çocukların cinsiyet kalıp yargı puanlarının birbirinden farklılaşmadığını göstermektedir.
- Çalışma grubunu oluşturan çocukların cinsiyet kalıp yargı puanlarında annelerinin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.
- Erkek öğretmen grubunda bulunan erkek ve kız çocukların aldıkları puanların, kadın öğretmen grubundaki her iki cinsiyetteki çocukların puanlarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç okul öncesi eğitim kurumlarında erkek öğretmenlerin varlığının çocukların cinsiyet kalıp yargılarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.
- Çalışma grubunda bulunan çocukların mesleklere yönelik cinsiyet rolü algıları, öğretmenlerinin cinsiyetine göre farklılık göstermektedir. Ölçeğin meslekler boyutunda kadın öğretmen grubu çocuklarının meslekleri daha çok kadın-erkek şeklinde etiketledikleri saptanırken, erkek öğretmen grubu çocuklarının ise mesleklerle ilgili sorulara daha eşitlikçi cevaplar verdiği görülmüştür.

6.2. Öneriler

Bu bölümde, araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre araştırmacı, eğitimci ve ebeveynlere yönelik bazı önerilere yer verilmiştir.

Araştırmacılara yönelik öneriler:

- Araştırmada öğretmen cinsiyetinin okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet kalıp yargıları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla aynı yaş grubundan (60-72 ay) toplam 98 çocukla çalışılmıştır. Bu nedenle genelleme etkisinin zayıf olduğu düşünülerek, daha büyük gruplar üzerinde çalışılması önerilebilir.
- Cinsiyete ilişkin kalıp yargıların hangi aşamada ve ne tür etkilerle oluştuğunu anlamak açısından yapılacak yeni çalışmalarda daha geniş bir yaş grubu ile boylamsal araştırmalar planlanarak, çocukların ileriki dönemlerdeki cinsiyet kalıp yargıları incelenebilir.
- Bu araştırmada okul öncesi dönem çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ölçmek amacıyla Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı kullanılmıştır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda farklı veri toplama araçlarıyla karşılaştırmalı ve derinlemesine çalışmalar yapılabilir.
- Üniversitelerin okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının okul öncesi dönem çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargıların azaltılması konusundaki görüşlerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

Eğitimcilere yönelik öneriler:

- Okul öncesi eğitim kurumlarında, eğitim ortamları cinsiyet kalıp yargılarından uzak bir şekilde düzenlenebilir. Sınıfta kullanılacak kitap, resim, video gibi görsellerin cinsiyet kalıp yargılarından uzak olmasına dikkat edilebilir.
- Anne-babaların çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargıları üzerindeki etkisi düşünülerek, ailelere olumlu toplumsal cinsiyet algısı oluşturmaya yönelik uygulamalı eğitim seminerleri düzenlenebilir.
- Öğretmenlerin kullandıkları dil, tutum ve davranışlarının cinsiyetçilikten arındırılması çocuklara rol model olmaları açısından önemlidir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrenme, öğretme sürecinde çocukları karşılama, hitap etme, oyun oynama vb. tüm durumlarda,

toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından arındırılmış, eşitlikçi yaklaşımlar sergilemeleri desteklenebilir.

Ebeveynlere yönelik öneriler:

- Çocukların toplumsal cinsiyete yönelik kalıp yargılarının azaltılması için çevrelerinde yetkin rol model görmeye ihtiyaçları vardır. Bunun için anne babaların rol model olma ve cinsiyetçi olmayan davranışlar konusunda kendi gelişimlerini desteklemeleri önerilebilir.
- Ev içinde yapılan görev paylaşımlarının eşitlikçi bir zeminde olması ve evde yaşayan tüm bireylerin yaş ve gelişimlerine ortak sorumluluklar üstlenmeleri önemlidir. Bunun için ailelere çocuklarının cinsiyetlerinden bağımsız olarak, gelişimlerine paralel sorumluluklar vermeleri ve çocuklarının da bu yönde sorumluluklar almasını teşvik etmeleri önerilebilir.
- Aynı şekilde çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının gelişiminde oyun, oyuncaklar ve kitapların rolü önemlidir. Bu nedenle oyun, oyuncak ve kitap tercihinde bilimsel bilgiler ışığında eşitlikçi bir cinsiyet yaklaşımının uygulanması ve çocukların bu konudaki tercihlerinin desteklenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Aina, O. E., & Cameron, P. A. (2011). Why does gender matter ? Counteracting stereotypes with young children. *Dimensions in Early Childhood*, 39(3), 11-19.
- Akın, A., & Demirel, S. (2003). Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi Halk Sağlığı Özel Eki*, 25(4), 73-82.
- Akman, B., Baydemir, G., & Akyol, T. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları sorun davranışlara ilişkin düşünceleri. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(2), 1715-1731.
- Akman, B., Taşkın, N., Özden, Z., Okyay, Ö., & Cortu, F. (2013). Parents views on the appointment of male teachers in turkish pre-schools. *Education as Change*, 18(1), 21-32.
- Alan, S., Ertac, S., & Mumcu, I. (2018). Gender stereotypes in the classroom and effects on achievement. *The Review of Economics and Statistics*, 100(5), 876-890.
- Anar, B. (2011). *Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Anlıak, S., & Beyazkürk, D. S. (2008). Career perspectives of male students in early childhood education. *Educational Studies*, 34(4), 309-317.
- Anlıak, Ş. (2004). Okulöncesi dönemde çocuğun yaşamında baba ve erkek öğretmenin rolü ve önemi. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(1), 25-33.
- Atteberry, A., Loeb, S., & Wyckoff, J. (2015). Do first impressions matter? Predicting early career teacher effectiveness. *AERA-Open*, 1(4), 1-23.
- Aydın, E. (2010). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı: Hacettepe Üniversitesi Mühendislik ve Edebiyat Fakültesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Aydoğan, Y. (2009). *Cinsel gelişim*. N. Aral, T. Duman (Ed.), *Eğitim psikolojisi içinde*. İstanbul: Pegem.
- Aydoğan, Y., Özyürek, A. & Akduman G. (2017). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Vize.
- Bandura, A. & Walters, R.H. (1963). *Social learning and personality development*. New York: Holt.
- Baran, G. (1995). *Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıpyargılarının gelişimi*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Barutçu, E. (2002). *Özel anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıları ile annenin sosyal uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bayramoğlu, L. (2015). *Okulöncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
- Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaktüs.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354-364.
- Bener, S. S. (2008). *Eski yunan ve roma'da oyun ve oyuncaklar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bertrand, M., & Hallock, K. F. (2001). The gender gap in top corporate jobs. *ILR Review*, 55(1), 3-21.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P.A. (2006). *The ecology of developmental processes*. (Ed: W. Damon and R.M. Lerner), Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Burgess, A., & Ruxton, S. (1996). *Men and their children: Proposals for Public Policy*. London: Institute for Public Policy Research.
- Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(4), 676-713.
- Butler, J. (2006). *Gender trouble*. New York: Routledge.

- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2011). *Sosyal bilimler için istatistik* (7. Baskı). Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. Baskı). Ankara: Pegem.
- Cameron, C. (2001). Promise or problem? A review of the literature on males working in early childhood services. *Gender, Work and Organization*, 8(4), 430-439.
- Chen, E. S. & Rao, N. (2011). Gender socialization in chinese kindergartens: Teachers' contributions. *Sex Roles*, 64(1), 103-116.
- Colette G. & Helen L., (2004). Perpetuating gender stereotypes in the classroom: a teacher perspective. *Educational Studies*, 30(1), 3-17.
- Connell, R. W. (1996). Teaching the boys: New research on masculinity, and gender strategies for schools. *Teachers College Record*, 98(2), 206-235.
- Cooney, M. H. & Bittner, M. T. (2001). Males in Early Childhood Education: Their Emergent Issues. *Early Childhood Education Journal*, 29(2), 77-82.
- Cunningham, B. & Watson, L. W. (2002). Recruiting male teachers. *Young Children*, 57(6), 10-15.
- Cunningham, M. (2001). The influence of parental attitudes and behaviours on children's attitudes towards gender and household labor in early adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 111-122.
- Cushman, P. (2005). Let's hear it from the males: Issues facing male primary school teachers. *Teaching and Teacher Education*, 21(3), 227-240.
- Çalışandemir, F., Bencik, S., & Artan, İ. (2008). Çocukların cinsel eğitimi: geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 14-27.
- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, M. A. (2011). *Öğretmenlerin ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip anne-babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Demirtaş, H., Demir, H. C., & Demir, M. (2014) Perceptions about male preschool teachers in Turkey (Türkiye’deki Anaokullarında Erkek Öğretmen Algısı), *International Journal of Early Childhood Education Research*, 7(1), 420-437.
- Deniz, Ü. (2012). *Okul öncesi dönemde cinsel kimlik gelişimi ve eğitim*, N. Aral (Ed.), *Aile ve çocuk Prof. Dr. Mine Mangır’ın anısına içinde*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Deniz, Ü. & Yıldız, R. (2018). Milli Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim programında cinsel gelişim ve cinsel eğitim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 431-447.
- Deniz, Ü. & Güven, G. (2019). Gender roles stereotypes of preschool children and mothers. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 4(9), 306-321.
- Dökmen, Y. Z. (2004). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem.
- Dörtköşeoğlu, G (2002). *12-15 Yaş arası kız ve erkek çocukların, kadınlık ve erkeklik rollerini algılayış biçimleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duke, T., & Mccarthy, K. (2009). Homophobia, sexism, and early childhood education: A review of the literature. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 30(4), 385-403.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç. Y. Ecevit, N. Karkıner (Ed.), *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi içinde*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Endendijk, J. J., Groeneveld, M. G., Berkel, S. R., Hallers-Haalboom, E. T., Mesman, J. & Bakermans-Kranenburg, J. M. (2013). Gender stereotypes in the family context: Mothers, fathers, and siblings. *Sex Roles*, 68(9), 577-590.
- Erden, M. (2005). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Epsilon.
- Erden, S., Özgün, Ö. & Aydılek-Çiftçi, M. (2011). “I am a man, but i am a pre-school education teacher”: Self- and social-perception of male pre-school teachers. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15(4), 3199-3204.
- Erdoğan, T. (2008). Toplumsal sistemin düzen sağlayıcı unsuru olarak cinsiyet rolü farklılaşması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(4),123-145.

- Erkan, S. (2011). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2011(40), 186-197.
- Fagan, J. (1996). Getting males in early childhood programs. *Education Digest*, 62(2), 24-25.
- Farquhar, S. (2012). *Time for men to be invited into early childhood teaching. The findings of a national survey of early childhood education services and teacher educators*. Wellington, NZ: Childforum. <http://www.childforum.com/policy-issues/surveys-and-ece-sector-a-family-data/787-are-men-wanted-in-ece-why-what-action-should-be-taken-a-2012-survey-of-ece-services-and-teacher-educators.html> adresinden erişilmiştir.
- Fuller, K. (2010). Talking about gendered headship: How do women and men working in schools conceive and articulate notions of gender? *Journal of Educational Administration and History*, 42(4), 363-382.
- Güder, S. Y. & Yıldız, T. G. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe University Journal of Education*, 31(2), 424-446.
- Güder, Y. (2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gülçiçek, T. (2017). *Investigation of parents' perceptions of male early childhood teachers*. Master's Thesis, Middle East Technical University Institute of Social Sciences, Ankara.
- Güldü, Ö. & Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(3), 97-116.
- Halim, M. L., & Ruble, D. (2010). Gender identity and stereotyping in early and middle childhood. In *Handbook of gender research in psychology* (pp. 495-525). Springer, New York, NY.
- Hilliard, L. J. & Liben, L. S. (2010). Differing levels of gender salience in preschool classrooms: Effects on children's gender attitudes and intergroup bias. *Child Development*, 81(6), 1787-1798.

- İpek, S. (2019). *Okul öncesi eğitimde erkek öğretmen olmaya ilişkin bir durum çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Johnson, S. P. (2008). The status of male teachers in public education today. *Education Policy Brief*, 6(4), 1-5.
- Jonhson, T. (2011). *Perspectives on gender in early childhood*. ABD : Redleaf.
- Kahraman, A. B., Ozansoy Tunçdemir, N., & Özcan, A. (2015). Toplumsal cinsiyet bağlamında hemşirelik bölümünde öğrenim gören erkek öğrencilerin mesleğe yönelik algıları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 108-144.
- Kahraman, P. B., Başal, H. A. (2011). Anne eğitim düzeyine göre çocukların cinsiyet kalıp yargıları ile oyun ve oyuncak tercihleri. *Yeni Dünya Bilimleri Akademisi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1335-1357.
- Karabekmez, S., Yıldırım, G., Akamca, G. Ö., Ellez, A. M., & Üner Bulut, A. N. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)*, 2(1), 52-70.
- Karaduman, M. (2011). *Pre-service teachers' attitudes towards the profession of early childhood education in terms of sex and gender role*. Master's thesis, Middle East Technical University Institute of Social Sciences, Ankara.
- Karakaya, İ. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöğen (Ed.), *Bilimsel Araştırma yöntemleri içinde*, Ankara : Anı.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler* (28. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kılıç, A. Z., Beyazova, A., Akbaş, H. M., Zara, A., & Serhatlı, İ. (2014). Okul çağı çocuklarının toplumsal cinsiyet algıları: Gündelik yaşam örnekleriyle cinsiyetçiliğin benimsenme durumuna ve esneyebilme olasılığına dair bir araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 17(2), 121-151.
- Kızıлтаş, E., Halmatov, M., & Sarıçam, H. (2012). Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 173-189.

- Koçak, D. & Kaykusuz, H. N. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının okul öncesi eğitimde öğretmen cinsiyetine yönelik görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 20-36.
- Kohlberg, L. A. (1966). A cognitive-developmental analysis of children's sex role concepts and attitudes. In E. E. Maccoby (Ed.), *The development of sex differences* (pp. 82-173). Stanford, CA: Stanford University.
- Kollmayer, M., Schober, B., & Spiel, C. (2018). Gender stereotypes in education: Development, consequences, and interventions. *European Journal of Developmental Psychology*, 15(4), 361-377.
- Laffy, C. (2013). *Lovesex: An integrative model for sexual education*. London: Karnac.
- Lamb, M. E. (1997). Fathers and child development: an introductory overview and guide: *The role of the father in child development*, 3(1), 1-18.
- Leaper, C., & Friedman, C. K. (2007). The socialization of gender. In J. Grusec & P. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 561-587). New York: Guilford.
- Leaper, C. (2015). Gender and social-cognitive development. In R. M. Lerner (Series Ed.), L. S. Liben, & U. Muller (Vol. Eds.), *Handbook of child psychology and developmental science* (7th ed.), Vol. 2: Cognitive processes (pp. 806-853). New York : Wiley.
- Leavell, A. S., Tamis-LeMonda, C. S., Ruble, D. N., Zosuls, K. M., & Cabrera, N. J. (2012). African American, white and latino fathers' activities with their sons and daughters in early childhood. *Sex Roles: A Journal of Research*, 66(1-2), 53-65.
- Liben, L. S. (2004). Cultural development and gender development: Shared concepts, methodologies, and challenges. *Human Development*, 47(3), 179-184.
- Luginbill, M. C. (2016). *Negotiating identity and constructing masculinities: A narrative case study of men in early childhood education*. Doctoral Dissertation, College of Education and Human Services, Cleveland University, Cleveland.
- Maccoby, E. (1998). *The two sexes: Growing apart, coming together*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University.

- MacNaughton, G. (2006). Constructing gender in early-years education. In C. Skelton, B. Francis, & L. Smulyon (Eds), *The SAGE handbook of gender and education* (pp. 127-138). Londra: SAGE.
- Martin, C. L., & Ruble, D. (2004). Children search for gender cues: Cognitive perspectives on gender development. *Current Directions in Psychological Science*, 13(2), 67-70.
- Martin, J. L., & Ross, H. S. (2005). Sibling aggression: Sex differences and parents' reactions. *International Journal of Behavioral Development*, 29(2), 129-138.
- MEB İstatistikleri (2022). *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2021-2022*. <http://sgb.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı*, <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooprogram> sayfasından erişilmiştir.
- Mills, M., Martino, W., & Lingard, B. (2004). Attracting, recruiting and retaining male teachers: Policy issues in the male teacher debate. *British Journal of Sociology of Education*, 25(3), 355-369.
- Morrison, G. S. (2008). *Fundamentals of early childhood education*. (5. Edition). Upper Saddle River, N.J: Pearson.
- OECD (2020). *Education at a Glance 2020*. (pp.435-437). https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en adresinden erişilmiştir.
- Oktay, A. (2007). *Yaşamın sihirli yılları: Okul Öncesi Dönem*. (6. Baskı). İstanbul: Epsilon.
- Özdemir, E. (2006). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, L., Batga, B. & Uçar, B. (2019). Öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarını etkileyen demografik niteliklerin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(24), 212-228.
- Özdemir, S. (2014). 5-6 yaş grubu çocukların serbest zaman etkinliklerindeki oyun ve oyuncak tercihlerinin incelenmesi. *Journal of Educational Science*, 2(2), 1-15. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jedus/issue/16125/168707> adresinden erişilmiştir.

- Özgülük, B. & Öztemür, G. (2017). Psikanalitik kuram: Sigmund Freud. D. G. Kurt & E. Ç. Yıldız (Ed.), *Kişilik kuramları: Gerçek yaşamdan kişilik analizi örnekleri ile içinde* (s. 66-101). İstanbul : Pegem.
- Özkan, B. (2009). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarında cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargıların bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özşahin, S. (2019). Bir Freud masalı: Çocuk masumluluğu. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(6) , 129-137.
- Palardy, G. & Rumberger, R. (2008). Teacher effectiveness in first grade: The importance of background qualifications, attitudes, and instructional practices for student learning. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 30(2), 111-140.
- Peeters, J., Rohrmann, T. & Emilsen, K. (2015). Gender balance in ECEC: why is there so little progress?. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23(3), 302-314.
- Poulin-Dubois, D., Serbin, L. A., Eichstedt, J. A., Sen, M. G., & Beissel, C. F. (2002). Men don't put on make-up: toddlers knowledge of the gender stereotyping of household activities. *Social Development*, 11(2), 166-181.
- Rainey, A. B. & Rust, J. O. (1999). Reducing gender stereotyping in kindergartners. *Early Child Development and Care*, 150(1), 33-42.
- Rio, M. F. & Strasser, K. (2013). Preschool children's beliefs about gender differences in academic skills. *Sex Roles*, 68(3), 231-238.
- Sadker, M. & Sadker, D. (1991). The Issue of gender in elementary and secondary education. *Review of Research in Education*, 17(1), 269-334.
- Sak, R. (2005). *Erkek okul öncesi öğretmenlerinin göreve başladıklarında karşılaştıkları durumlar ve bu öğretmenlerin velilerinin erkek okul öncesi öğretmenleri hakkındaki düşünceleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sak, R., Kızılkaya, G., Yılmaz, Y., & Dereli, M. (2015). Çocukların bakış açısıyla erkek ve kadın okul öncesi öğretmenleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 142-162.

- Sales, V. (1999). Women teachers and professional development: gender issues in the training programmes of the Aga Khan Education Service, Northern Areas, Pakistan. *International Journal of Educational Development*, 19(6), 409-422.
- Sargent, P. (2005). The gendering of men in early childhood education. *Sex Roles*, 52(3), 251-259.
- Sarı, Ö. (2011). Toplumsal cinsiyet ve mesleki rol ilişkisi: Hemşirelik bölümünde okuyan erkek öğrenciler örneği. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 493-504.
- Saygan, B. & Peken-Uludağı, N. (2021). Yaşam boyu toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(2), 354-382.
- Sayılan, F. (2012). *Toplumsal cinsiyet ve eğitim: Olanaklar ve sınırları*. Ankara: Dipnot.
- Seçgin, F. & Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(4), 2446-2448.
- Servin, A., Bohlin, G. & Berlin, L. (2008). Sex differences in 1, 3 and 5 year-olds' toy choice in a structured play-session. *Scandavian Journal of Psychology*, 40(1), 43-48.
- Silman, F., Bozcan, E., & Koran, N. (2019). A comparative case study on the perceptions of pre-school teachers on gender roles and practices. *Psycho-Educational Research Reviews*, 8(3), 41-53.
- Sumsion, J. (2000). Negotiating otherness: A male early childhood educator's gender positioning. *International Journal of Early Years Education*, 8(2), 129-140.
- Sumsion, J. (2005). Male teachers in early childhood education: Issues and case study. *Early Childhood Research Quarterly*, 20(1), 109-123.
- Şıvgın, N. & Deniz, Ü. (2017). Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisi. *Journal of International Social Research*, 10(50), 589-600.
- Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet rolleri etkinlik eğitim programının anasınıfına devam eden 48-72 aylık çocukların cinsiyet rolü kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Şirvanlı Özen, D. (1992). *Annenin çalışma durumu ve ebeveynin benimsediği cinsiyet rolü değişkenlerinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının gelişimi üzerindeki rolleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Todd, B. K., Barry, J. A., & Thommessen, S. A. O. (2017). Preferences for ‘gender-typed’ toys in boys and girls aged 9 to 32 months. *Infant and Child Development*, 26(3), 1-14.
- Tuncer, M. & Gezer Şen, B. (2018). Okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik Türkiye’de yapılan çalışmalar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 870-882.
- TÜİK, (2021). Türkiye İstatistik Kurumu Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. 2021 yılı evlenme ve boşanma istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-> adresinden erişilmiştir.
- Uluşen, M. (2010). *Sağlık çalışanlarının ve toplumun toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili duyarlılığı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, A. (2012). *Bazı değişkenlere göre okulöncesi çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ünlü, D. G. (2018). *Kişilerarası iletişim sürecinde toplumsal cinsiyet kimliğine ilişkin kalıpyargıların belirlenmesi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Vandenbroeck, M., & Peeters, J. (2008). Gender and professionalism: a critical analysis of overt and covert curricula. *Early Child Development and Care*, 178(7), 703-715.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, (35), 29-56.
- Yağbasan, M. & Aksoy, G. (2016). Erkek anaokulu öğretmenlerine velilerin bakış açısı (Elazığ ili özelinde bir alan araştırması). *Turkish Journal of Educational Studies*, 3(3), 85-113.
- Yalçın, F. A., Yalçın, M., & Macun, B. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde öğretmen cinsiyeti ile ilgili görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 693-710.

Yazıcı, Z. (2013). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk sevmeye eğilimlerinin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 279-286.

Zhang, W. (2017). Male teachers in early childhood education: Why more men? A review of the literature. *Culminating Projects in Child and Family Studies*, 18, 1-37. https://repository.stcloudstate.edu/cfs_etds/18 adresinden erişilmiştir.

EKLER

Ek 1. Etik Komisyon İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 06.05.2021-E.83953

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu**

Sayı : E-77082166-302.08.01-83953
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

06.05.2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 05.04.2021 tarihli ve 80287700-302.08.01- 66290 sayılı yazı.

İlgi yazınız ile göndermiş olduğunuz, Enstitünüz Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi M.Fatih ŞEYRAN'ın, Prof.Dr.Yasemin AYDOĞAN'ın danışmanlığında yürüttüğü "*Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Kalıp Yargılarının Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi*" adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 20.04.2021 tarih ve 07 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bulgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Araştırma Kod No: 2021 - 507

Ek:1 Liste

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2. Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 15.06.2021-E.106734

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-26328888
Konu : Araştırma izni

11.06.2021

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 24.05.2021 tarihli ve 91409 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Mehmet Fatih ŞEYRAN'ın "Okul Öncesi Çocuklarda Cinsiyet Kalıp Yargılarının Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi" konulu tezi kapsamında merkez ilçelerdeki okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Ek:
Uygulama araçları (5 sayfa)
Dağıtım:
Gereği:
Gazi Üniversitesi
Bilgi:
9 Merkez İlçe MEM

Ek 3. Veli Onam Formu

VELİ İÇİN ARAŞTIRMAYA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Mehmet Fatih Şeyran tarafından Prof. Dr. Yasemin Aydoğan danışmanlığındaki yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Bu form sizi araştırma koşulları hakkında bilgilendirmek için hazırlanmıştır.

Çalışmanın Amacı Nedir?

Bu çalışmada 60-72 aylık çocukların cinsiyet kalıp yargılarının öğretmenlerinin cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bize Nasıl Yardımcı Olmanızı İsteyeceğiz?

Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz, sizden çocuğunuzun öğretmeni tarafından size ulaştırılacak olan “Demografik Bilgi Formu”nu çocuğunuz için doldurmanız beklenmektedir. Yaklaşık olarak dört dakika sürecek olan 20 soruya vereceğiniz doğru cevaplar araştırmamız için önem arz etmektedir.

Sizden Topladığımız Bilgileri Nasıl Kullanacağız?

Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük temelinde olmalıdır. Çalışmada sizlerden kimlik belirleyici bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Katılımcılardan elde edilen bilgiler toplu halde değerlendirilecek ve bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Sağladığınız veriler gönüllü katılım formlarında toplanan kimlik bilgileri ile eşleştirilmeyecektir.

Bu araştırmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü öğretim üyelerinden

Fatih Şeyran () ya da yüksek lisans öğrencisi Mehmet () ile iletişim kurabilirsiniz.

Yukarıdaki bilgileri okudum ve bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum.

(Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz).

İsim Soyad

Tarih

İmza

Ek 4. Demografik Bilgi Toplama Formu

Çocuğun;

- Okulu :.....
- Sınıfı :.....
- Yaşı (Ay olarak) :.....
- Çocuğun cinsiyeti: ()Kız ()Erkek
- Kardeş Sayısı: ()Tek çocuk ()İki kardeş ()Üç kardeş ()Dört ve daha fazla
- Doğum sırası: ()İlk çocuk ()Ortanca ya da ortancalardan biri ()Son çocuk
- Çocuğunuzun süreğen (kronik) bir hastalığı var mı? ()Var ()Yok
- Okula gitmeden önce çocuğunuzun bakımını kim gerçekleştirdi? ()Annesi ()Babası ()Büyükanne-Büyükbabası ()Bakıcı ()Abla/abisi ()Diğer (yazınız)
- Çocuğunuzun bu okula başlamadan önceki okul deneyimi aşağıdakilerden hangisine uygundur? ()İlk defa bu okula başladı ()Üç yaşından önce Kreş / Gündüz Bakım Evine gitmeye başladı ()Üç yaşından sonra anaokuluna gitmeye başladı ()Bir yaş ya da daha küçük yaştan bu yana devamlı okula gidiyor
- Çocuğunuz ne kadar süredir okul öncesi eğitim kurumuna (kreş, anaokulu, anasınıfına devam ettiği toplam süre) devam etmektedir? ()İlk defa bu yıl Eylül ayında gitmeye başladı ()Bu yıl ikinci yılı ()Bu yıl üçüncü yılı ()Bu yıl dördüncü yılı ya da daha fazla süredir gidiyor
- Yaşınız (çocuğun annesi): ()20-25 yaş ()26-30 yaş ()31-35 yaş ()36-40 yaş ()41-45 yaş ()46 ve üstü
- Öğrenim düzeyiniz (çocuğun annesi): ()Okur-yazar değil ()İlkokul mezunu ()Ortaokul mezunu ()Lise mezunu ()Üniversite mezunu (2 yıllık) ()Üniversite mezunu (4 yıllık) ()Yüksek lisans ()Doktora mezunu
- İşiniz (çocuğun annesi): ()Ev hanımı ()İşçi ()Memur ()Esnaf ()Serbest Meslek ()Diğer (belirtiniz)
- Eşinizin yaşı (çocuğun babası): ()20-25 yaş ()26-30 yaş ()31-35 yaş ()36-40 yaş ()41-45 yaş ()46 ve üstü

- Eşinizin öğrenim düzeyi (çocuğun babası): ()Okur-yazar değil ()İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu ()Üniversite mezunu (2 yıllık) ()Üniversite mezunu (4 yıllık) ()Yüksek lisans ()Doktora mezunu
- Eşinizin işi (çocuğun babası): ()İşsiz ()Çiftçi ()Memur ()Esnaf ()Serbest Meslek ()İşçi ()Diğer (belirtiniz)
- Medeni durumunuz: ()Evli ()Bekar ()Evliyiz ama ayrı yaşıyoruz ()Diğer (yazınız)
- Aile yapınız aşağıdakilerden hangisine uygundur?
 - ()Anne, baba ve çocuk (lar)
 - ()Anne ve çocuk (lar)
 - ()Baba ve çocuk (lar)
 - ()Anne, baba, çocuk (lar) ve büyükanne-dede
 - ()Anne, baba, çocuk (lar) ve büyükanne-dede ve diğer akrabalar
 - ()Diğer (yazınız)
- Evinizde kaç kişi yaşıyorsunuz? ()İki kişi ()Üç kişi ()Dört kişi ()Beş kişi ()Altı ya da daha çok kişi
- Ailenizin, algıladığınız, sosyoekonomik durumu nedir?
 - ()Düşük düzeyde
 - ()Orta düzeyde
 - ()Yüksek düzeyde

Ek 5. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracından Madde Örnekleri

1. Sizce, <u>toplumumuzda</u> , aşağıda sıralanmış görevler/işleri daha çok kim ya da kimler yapmalıdır?			
	Kadın	Erkek	Kadın ve Erkek
1. Çocuk bakmak			
2. Yemek Yapmak			
2. Sizce, <u>toplumumuzda</u> , aşağıda sıralanmış mesleklerde daha çok kim ya da kimler çalışmalıdır?			
	Kadın	Erkek	Kadın ve Erkek
3. Anasınıfı Öğretmeni			
4. Polis			

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..